

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Tomaž Štrtak

BREZPOSELNOST MLADIH V OBČINI TRBOVLJE

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Tomaž Štrtak

BREZPOSELNOST MLADIH V OBČINI TRBOVLJE

DIPLOMSKO DELO

Mentorica: izr. prof. dr. Vesna Leskošek

Ljubljana, 2016

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Tomaž Štrtak

Naslov naloge: Brezposelnost mladih v občini Trbovlje

Kraj: Ljubljana

Število strani: 60

Število slik: 0

Število uporabljenih virov: 35

Mentorica: izr. prof. dr. Vesna Leskošek

Deskriptorji: brezposelnost, mladi, zaposlovanje, prehodi v odraslost, trg dela, oblike dela, zavod za zaposlovanje

Povzetek:

Z diplomsko nalogo sem želel predstaviti stanje na trenutnem trgu dela, izpostaviti, kako se z brezposelnostjo spopadajo različne skupine mladih, zakaj je brezposelnost mladih še posebej pereča družbena problematika. Predstavil sem tudi povezavo med ekonomijo in politiko, ter vpliv teh dejavnikov na brezposelnost mladih. Z raziskavo pa sem se osredotočil na stopnjo zadovoljstva uporabnikov z Zavodom za zaposlovanje. Iz različnih zornih kotov sem preveril pomankljivosti in prednosti ukrepov, s katerimi se uporabniki srečujejo. Primerjal sem stopnjo zadovoljstva anketirancev s posameznimi ukrepi in stopnjo seznanjenosti s temi ukrepi. Preverjal sem, koliko uporabnikov zavoda je zaposlenih in koliko brezposelnih, ter kako so tisti, ki so zaposleni pridobili zaposlitev. Raziskal sem tudi, na kakšen način ukrepi in programi vplivajo na finančno stanje mladih.

Title: Unemployment of young people in Municipality of Trbovlje

Descriptors: unemployment, young people, employment, transitions to adulthood, labour market, types of employment, Institute for Employment

Summary: The goal of my research paper was to describe the current conditions on the labour market, bring attention to the struggle of different youth groups with unemployment and show why unemployment amongst the younger generation is an especially pressing social issue. I also pointed out the connection said unemployment has with economics and politics, as well as the influence the two fields have on it. In my research, I focused on the level of satisfaction the users have with the services of the Institute for Employment. I checked the advantages and disadvantages of measures met by users of the Institute from different points of view. I compared the levels of satisfaction and the level of awareness of the measures. I researched how many of those taking part are employed and how many unemployed and also how those how are employed found their jobs. Additionally, I researched how measures and programs influence the financial state of the youth.

PREDGOVOR

Ob izbiri moje diplomske teme sem na začetku razmišljal, katera tema s področja socialnega dela me najbolj zanima. Za temo o brezposelnosti mladih sem se odločil, ker sam spadam v to starostno skupino, ob koncu študija pa se tudi čedalje bolj zavedam, da me bo ta problematika v prihodnosti zadevala tudi osebno. Zato sem se odločil, da to temo podrobneje raziščem. Mladi se v sedanjosti po koncu študija težko zaposlijo, še posebej pa je ta problematika akutna v nekaterih segmentih visokega šolstva in na nekaterih geografskih področjih Slovenije.

Občina Trbovlje je podpovprečno razvita gospodarska regija, posledično pa ima tudi višjo brezposelnost mladih od slovenskega povprečja. Zanima me, kako delujejo lokalne institucije na tem področju in mnenje lokalnih prebivalcev, ki se s tem spopadajo.

Brezposelnost in spopadanje z njo je ena izmed najpomembnejših socialnih tem, s katero se družba ukvarja. Veliko mojih nekdanjih sošolcev in drugih vrstnikov iz srednje šole je trenutno brezposelnih. Prijavljeni so na zavod za zaposlovanje, s pomočjo katerega poskusijo pridobiti zaposlitev, lahko pa se vključijo v programe in ukrepe, ki so subvencionirani s strani države. Določene starostne skupine imajo dostop do nekaterih storitev. Mladi na trgu dela zaradi pomanjkanja delovnih izkušenj nastopajo v neenakovrednem položaju z drugimi starostnimi skupinami. Država poskuša z uvajanjem programov in ukrepov izboljšati položaj v katerem so se znašli kot ranljivejša družbena skupina.

Za pomoč, popravke in nasvete pri oblikovanju diplomske naloge se zahvaljujem moji mentorici dr. Vesni Leskošek. Za izvedbo raziskovalnega dela pa hvala vsem, ki so sodelovali pri izpolnjevanju anket.

KAZALO VSEBINE

1	TEORETIČNI UVOD.....	1
1.1	MLADINA IN ZGODOVINA.....	1
1.2	TIPOLOGIJA PREHODOV V ODRASLOST	1
1.3	OTEŽENOST PREHODA V SAMOSTOJNOST	4
1.4	TVEGANJE.....	7
1.5	OBLIKE ZAPOSLENOSTI	11
1.6	POGLEDI NA BREZPOSENOST IN EKONOMSKA POLITIKA	12
1.6.1	Vpliv ekonomske politike na revščino in socialno državo	14
1.7	VZROKI BREZPOSELNOSTI.....	15
1.8	POSLEDICE BREZPOSELNOSTI.....	17
1.9	REŠEVANJE BREZPOSELNOSTI	19
1.10	DEPRIVILIGIRANE SKUPINE NA TRGU DELA	22
1.10.1	Ženske.....	22
1.10.2	Hendikepirani	25
1.10.3	Brezdomci.....	26
1.11	BREZPOSELNOST V OBČINI TRBOVLJE	27
2	PROBLEM.....	30
3	METODOLOGIJA.....	32
3.1	VRSTA RAZISKAVE.....	32
3.2	MERSKI INSTRUMENT	32
3.3	POPULACIJA	32
3.4	ZBIRANJE PODATKOV	33
3.5	OBDELAVA PODATKOV	33
4	REZULTATI IN RAZPRAVA.....	34
4.1	ZADOVOLJSTVO S PODPORO ZAVODA PRI ISKANJU ZAPOSLOTITVE	34
4.2	ZAUPANJE PRED PRVIM OBISKOM ZAVODA.....	35
4.3	KORIŠČENJE UKREPOV	35
4.4	SEZNANJENOST Z UKREPI ZAVODA ZA ZAPOSLOVANJE.....	36
4.5	ZADOVOLJSTVO S STORITVAMI ZAVODA ZA ZAPOSLOVANJE	39
4.6	VPLIV UKREPOV NA ZAVODU PRI NADALJNI KARIERI.....	41

4.7	ZAPOSLENOST	42
4.8	POMOČ PRI ZAPOSLOTVI	44
4.9	SPREMEMBA FINANČNEGA STANJA	45
4.10	STAROST	46
4.11	SPOL	47
4.12	PREVERJANJE HIPOTEZ	47
5	SKLEPI	49
6	PREDLOGI	50
7	LITERATURA	51
8	POVZETEK	55
9	PRILOGE	56
9.1	ANKETA	56

KAZALO GRAFOV

Graf 4.1: Zadovoljstvo s podporo zavoda pri iskanju zaposlitve	34
Graf 4.2: Zaupanje pred prvim obiskom zavoda	35
Graf 4.3: Koriščenje ukrepov	36
Graf 4.4: Vpliv ukrepov na zavodu pri nadaljni karieri	41
Graf 4.5: Odstotek zaposlenosti	42
Graf 4.6: Pomoč pri zaposlitvi.....	44
Graf 4.7: Sprememba finančnega stanja.....	45
Graf 4.8: Starost anketirancev	46
Graf 4.9: Spol anketirancev.....	47

KAZALO TABEL

Tabela 4.1: Seznanjenost z ukrepi zavoda	36
Tabela 4.2: Zadovoljstvo s storitvami zavoda	39

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 MLADINA IN ZGODOVINA

Mladost obsega obdobje, ko posameznik ni več otrok, hkrati pa še ni dojet kot odrasla oseba (Ule, 2008: 50). Ule (2000) pravi, da je dvajseto stoletje tisto, v katerem se je mladina konstruirala in odigrala pomembno vlogo v družbenem življenju. Ugotovitve o spreminjanju mladosti in mladine pomenijo predvsem spremenjeno družbeno reprodukcijo generacij in generacijskih enot. Do sedemdesetih let so bili mladi močno vpeti v produkcijski sistem družbe. Šolski proces in domača vzgoja so imele funkcijo bodočih zaposlitev, delovnih nalog in trdno določenih socialnih vlog. S širjenjem specifičnih mladinskih kultur, z vse bolj avtonomno mladinsko porabo in s podaljševanjem šolanja, ki tudi ni več nujno v funkciji bodočega dela, se je razrahljala in močno personificirala povezava vsakdanjega sveta mladih s svetom gospodarsko določene proizvodnje. V pozni moderni se srečamo z nasprotovanjem rigidnih značilnosti življenjskih potekov. Dejavnosti niso več strogo vezane na določene življenjske cikle. Igra ni več le domena otrok, učenje se pomika tudi v odraslost, delo pa ni več zagotovljeno odraslim. (Ule, 2008)

V industrijski moderni so se zgodile spremembe v odnosu med generacijami. Za nove generacije ni dovolj, da sprejmejo tradicijo in znanje predhodnic, ampak morajo preseči starejše generacije, če se hočejo potrditi. Posledica tega pritiska je dodatna medgeneracijska napetost, generacijski spor se kaže kot poskus uveljavljanja mladih z zanikanjem starega, spreminjanja in uvajanja novosti. Zaostrel se je v drugi polovici dvajsetega stoletja, v petdesetih, šestdesetih in sedemdesetih letih. Iz posameznih družinskih konfliktov in napetosti med starši in otroki, je prerasel na družbeno raven. Od tedaj je odnos med generacijami postal pomembno bolj uravnotežen in enakovreden in temelji na večjem medsebojnem priznavanju osnovnih človekovih pravic in dostojanstva otrok in mladostnikov. (Ule, 2008).

1.2 TIPOLOGIJA PREHODOV V ODRASLOST

Kuhar (2003) na podlagi zgodovinsko družbenih dejstev (kulturnih, zemljepisnih, političnih) in razlik postavlja naslednjo tipologijo modelov v odraslost, ki je analogična uveljavljenim tipologijam držav blaginje:

- sredozemskega
- nordijskega
- srednjeevropskega
- anglo-ameriškega
- postkomunističnega

Za sredozemski model je značilna podpora s strani izvorne družine in njena nenehna prisotnost. Sistemi izobraževanja so zelo standardizirani, študij poteka čez daljše časovno obdobje, trg dela je rigiden, plače so strogo regulirane. Za nordijski model je značilno, da ponuja splošne ugodnosti za vse državljane. V primerjavi z ostalimi državami je značilno načelo v precejšnji meri enakopravna delitev bogastva in nasprotovanju tradicionalnim statusnim razlikovanjem glede na osebne okoliščine posameznikov. Enakost med spoloma je načrten in zavesten politični projekt. Srednjeevropski model ne teži k socialni enakosti, temveč ohranja statusne razlike. V anglo-ameriškem modelu je izobraževalni sistem nižje vrednoten, povezave med izobraževanjem, usposabljanjem in trgom dela so šibke, družba pa je še vedno razdeljena po slojih. Jasno so strukturirana sosledja dogodkov v življenju posameznikov. Najprej mladi zapustijo primarni dom, nato sledi skupno prebivanje s prijatelji, v zadnjem koraku pa bivanje s partnerjem in poroka. Še posebej pa je individualistična miselnost poudarjena v ZDA. Za postkomunistični model je značilen prehod od planske k tržni družbi. V nekaterih državah je začetni ekonomski recesiji hitro sledilo ekonomsko okrevanje, v drugih državah pa je prišlo do večjih gospodarskih recesij.

Kuhar (2012) opisuje, da je potrebno pri ugotavljanju sedanjega stanja upoštevati historični potek dogajanja. Velike spremembe na vseh ravneh družbenega življenja so se zgodile v zadnjem desetletju prejšnjega stoletja. Poudariti pa je potrebno tudi hitrost sprememb. Novosti se prišle v kratkem obdobju. Posledično mnoga podjetja niso bila pripravljena na spremenjene okoliščine, z njihovim propadanjem pa se je močno zvišala brezposelnost. Negotovost in manjše priložnosti za mlajšo generacijo so bile ena glavnih značilnosti prehodnega obdobja. Pred osamosvojitvijo Slovenije so se prehodi od šolanja k zaposlitvi, od življenja pri starših do samostojnega življenja ali od samskega življenja do poroke zgodile hitreje kot v današnjem času.

„Iz socialistične družbe, smo prešli v t.i. postsocialistično družbo in s sprejemanjem neoliberalnih družbenih zakonitosti doživeli velike spremembe. Neoliberalna filozofija temelji na večjem pomenu osebne iniciative, zanašanje samega nase in občutku

odgovornosti samega zase. To je na eni strani odprlo nove možnosti, po drugi strani pa tudi večja tveganja. Mladi ljudje, še posebej v teh državah, so soočeni z izgubo stabilnosti, priložnosti in tveganji, ki so bile nepoznane generacijam njihovih staršev“. (Kuhar, 2012: 212).

Filipović (2005) pravi, da je individualizem moderni pojav, ki ima negativne in pozitivne konotacije. Po eni strani je povezan s sebičnostjo, potrošništvom, sebičnim in samovšečnim obnašanjem, ki spodkopava družbeno solidarnost. Po drugi strani je povezan s svobodo, ki je temeljna in pozitivna vrednota.

Podatki udeležnosti v terciarnem izobraževanju kažejo, da je ta v Sloveniji višja od povprečja Evrope. Leta 2009 je po podatkih UNESCA kar 86,9 % petletne starostne skupine, ki je zaključila sekundarno šolanje, nadaljevalo z izobraževanjem na naslednji stopnji. Ta odstotek Slovenijo umešča v države na vrhu Evrope. Opazno je tudi, da se ta delež v sedanjem času krepko povečuje. Leta 1981 je bilo v primerljivi skupini takih 19,1 %, na prehodu tisočletja leta 2000 pa 55,4 %. Zaskrbljujoče pa je, da navkljub visokemu vpisu na visoko šolstvo, velik del študentov študija ne konča. Stopnja slovenskih študentov, ki študij dokonča, znaša 65 %, v državah OECD pa je stopnja študentov višja, 70 %. K takim trendom pa vplivajo tudi drugi dejavniki. V Sloveniji je študij brezplačen, študenti imajo možnost ponovnega opravljanja letnika, lahko pa se preusmerijo tudi na drugo področje študija. Ne smemo pozabiti tudi na sistem absolventskega staža. Pomeni status študenta, ki je na svoji matični fakulteti končal študij, vendar še ni opravil vseh izpitov ali pa izdelal diplomske naloge. Lahko bi rekli, da takšen sistem zelo očitno spodbuja študente k podaljševanju študija. Z vsemi ugodnostmi vred in negotovem stanju na trgu delovne sile, sistem na študente ne deluje motivacijsko v smeri čimprejšnjega dokončanja študija, ampak ravno obratno (Kuhar, 2012).

Poleg ekonomsko-finančnih razlogov pa ostajajo tudi drugi dejavniki, ki vplivajo na to, da mladi ostajajo dlje časa v primernem domu. Eden izmed teh je precej udobno življenje in predvsem dobri odnosi s svojimi starši, ki so mladim tudi v pomoč pri določenih opravilih.

Kuhar (2012) pravi, da ne smemo zanemariti tudi kulturnih trendov. Če pogledamo nekaj desetletij nazaj v zgodovino, so bile intimne zveze v povprečju precej stabilnejše in so trajale dlje časa. S sklenitvijo zakonske zveze so pari povečini začeli živeti samostojno življenje. S spremembami, ki so prišle s kulturno revolucijo in posledičnim spreminjanjem dojemanja položaja žensk v družbenem življenju kot enakopravnejših in svobodnejših, so

na tem področju nastale velike spremembe. Številčnost sklenitev zakonskih zvez je krepko upadlo, skrajšalo pa se je tudi povprečno trajanje in s tem stabilnost. Stopnja in število sklenjenih zakonskih zvez je močno upadla, upadlo pa je tudi trajanje in stabilnost zvez. Mladi se v povprečju torej ne ustalijo z enim partnerjem tako kmalu kot prejšnje generacije, s tem pa tudi posledično v večini primerov ni takšne nujnosti po lastnem bivališču. Manj stalno in dolgotrajno trajanje osebnih zvez vpliva posledično tudi na število sklenjenih porok. Ob upadanju števila porok pa se v zadnjih desetletjih povečuje starost pri kateri se zakonci poročijo.

Leta 2009 je bila povprečna starost ženske ob poroki 28,3 leta, pri moških pa 30,7 let. Pari tako prelagajo odločitev za naraščaj v pozna dvajseta in pozneje. Leta 1960 je bila v povprečju ženska ob rojstvu svojega prvega otroka stara 24,8 let, leta 1980 22,9 let, leta 2009 pa 28,5 let. Ravno nasprotno pa se je ob poviševanju povprečne starosti, zmanjšalo število otrok na žensko. Obratno se ob poviševanju te starosti število otrok rojenih na žensko zmanjšuje. Leta 1965 je bila povprečna stopnja natalitete 2,46 otrok/žensko, leta 1980 2,10 otrok/žensko, leta 2009 pa 1,53 otrok/žensko. Statistično gledano je bila sicer najnižja stopnja zabeležena leta 2000 in 2005, 1,26 otroka/žensko (Kuhar 2012).

Trbanc (2005) pa pravi, da mladi povečujejo edukacijska prizadevanja zaradi padca priložnosti za zaposlitev in zaradi njihovih pričakovanj, da jim bo višja izobrazbena stopnja omogočila boljše možnosti za konkurenčnost na trgu dela. Pogosto pa s študijem nadaljujejo tudi zaradi neugodnih ekonomskih razmer in se s tem izognejo zelo verjetni brezposelnosti.

1.3 OTEŽENOST PREHODA V SAMOSTOJNOST

Izredno nevarno je torej dopustiti, da bi mladi, sploh tisti, ki še niso bili nikoli v delovnem razmerju ali nimajo izkušenj z delom, postali žrtve lastne apatije. Vdanost v usodo in prilagoditev takšnemu stanju lahko vpliva na potek ostalega njihovega življenja. Willis pravi, da mladim brezposelnim finančna stiska prepreči uživanje normalnega družbenega življenja. „Začnejo se dolgočasiti, postanejo razočarani in malodušni, to pa pogosto vodi do sporov in napetosti v družin“ (Haralambos, 1999: 257).

Ule (1994) pojasnjuje, da so psihosocialne posledice pri mladih različne od starejših ter da mnogo bolj poškodujejo osebnost. Pri mladih zaposlitev ne pomeni zgolj ekonomske in

finančne neodvisnosti, ampak pomeni tudi simbolno vstopanje v odraslo življenje. V preteklosti so bili brezposelni mladi v še posebej kočljivi situaciji, saj so družbene razmere od njih zahtevale uresničevanje značilnih razvojnih nalog. Pri tem so bile najbolj izpostavljene partnerske in roditeljske vloge. Mladi so živeli v večjih družinah, njihovi starši so zahtevali čimhitrejšo sklenitev zakonske zveze in zaposlitev. V družbah z nizkim ekonomskim standardom, ki je bil značilen za obdobje neposredno po drugi svetovni vojni, se je zahtevalo, da so razvojne naloge mladih vsebinsko in časovno usklajene, medtem, ko je v družbah z višjim standardom, kjer se mladi lahko zanašajo tudi na ekonomske vire svojih staršev, pogostejše in tudi bolj razumljivo prevzemanje vlog, zlasti če mladi brez lastne krivde ostajajo nezaposleni.

Kuhar (2012) pojasnjuje, da je eden izmed glavnih razlogov za spremembe potek zgodovinskega dogajanja. Ob razpadu Jugoslavije je razpadel tudi takratni stanovanjski sistem. Prej javni stanovanjski sistem je bil podvržen privatiziranju, pri tem pa so bile glavne žrtve mladi, ki si niso mogli privoščiti samostojnega nakupa. Podobno stanje doživljamo tudi v sedanjih časih. Posledično se mladi preudarno odločajo za podaljševanje bivanja pri starših, dokler ne prihranijo dovolj za lastno stanovanje.

Obstajajo pa tudi drugi dejavniki, ki pojasnjujejo, zakaj mladi ostajajo dlje časa v svojem primarnem domu. Poleg ekonomsko-finančnih razlogov pa ostajajo tudi drugi dejavniki, ki mlade zadržujejo pri starših. Eden izmed teh je relativno udobno življenje in predvsem dobri odnosi s svojimi starši, ki so mladim tudi v pomoč pri določenih opravilih. „Skoraj polovica respondentov, starih od 15 do 30 let, živi pri starših zato, ker si ne morejo privoščiti lastnega stanovanja. 26 % jih navaja, da se ne odselijo, ker ni na voljo dovolj cenovno ugodnih stanovanjskih možnosti. 11 % jih navaja, da živijo v gospodinjstvu staršev zaradi stanovanjskih ugodnosti, ne da bi jim bilo treba zanje prevzeti odgovornost. 10 % jih pravi, da živijo doma, ker se bodo čez čas poročili oz. odselili s partnerjem“ (Boljka 2009: 18).

Po Ule (2008) sta najpomembnejša razloga za spreminjanje pojmovanja otroštva in mladosti v sodobnosti dva:

- podaljševanje šolanja čez klasično mladost
- posploševanje izobraževanja na vse socialne sloje

Vstop v osrednje družbene položaje, v zaposlitev, ki je dolgotrajna, v vzpostavitev lastne

družine in starševstvo, se v povprečju pomika v poznejša leta. Usposobljenost na trgu dobrin, potrošništvo, lastno oblikovanje življenjskih stilov pa se oblikujejo v mlajših letih. Hkrati s podaljševanjem vključenosti v šolski sistem se razteza obdobje odvisnosti od izvornih družin. Za Slovenijo je ta proces posebej izrazit. Kontradiktornost se izraža v pogojih, ki zgodnje samostojne izbire in odločitve mladostnikov hkrati sovpadajo s podaljšanim obdobjem ekonomske odvisnosti.

Kuhar (2003) pravi, da življenja mladih odraslih na eni strani oblikuje odvisnost, na drugi strani pa avtonomija. Evropski podatki kažejo, da se je delež mladih odraslih na jugu Evrope, ki zapustijo starševski dom, starostno močno povišal. Najbolj dramatično se je ta delež zvišal na Portugalskem: s 25 % leta 1970 na 61 % v poznih devetdesetih. Zanimiv je primer Danske. „Mladi Danci so na vrhu lestvic, kar se tiče vzpostavitve neodvisnega gospodinjstva in stabilne zveze in drugi med Evropejci glede hitrosti doseganja lastnih financ. V starosti med 22 in 25 let živi s starši le 15 % mladih Dancev, v nasprotju z 88 % mladih Italijanov in 89 % mladih Špancev“ (Kuhar, 2003: 68). „V južni Evropi je še vedno kulturna norma „močna“ družina, kar se kaže v podaljšanem bivanju otrok pri starših in v skrbi otrok za ostarele starše. „Na severu pa sta germanska tradicija in reformacija prispevali k razvoju „šibke“ družine, v kateri se posamezniki odcepijo od staršev“ (Kuhar, 2003: 75).

Naslednji vidik preučevanja prehodov iz mladosti v odraslost je prestop od bivanja s starši do bivanja v lastnem stanovanju. Ker so ti prestopi zakasneni, je ena izmed direktnih posledic takšnega stanja tudi visoka stopnja bivanja s starši med mladimi v Sloveniji. Po odstotku je višji evropski delež le še na Slovaškem. Leta 2008 je 53,6 % Slovencev starih od 18-34 let živelo skupaj s starši. Evropsko povprečje v EU15 je bilo občutno nižje pri 31,1 %. Podatki ostalih evropskih držav nekdanjega vzhodnega bloka pa kažejo na nekoliko višje povprečje od ostale Evrope. Tudi, če pogledamo ostale postsocialistične države, je povprečje nekoliko višje od evropskega, pa vendar pri 42,1 % nižje od slovenskega. (Kuhar, 2012).

Kaj je pripeljalo do sedanjega stanja? Zakaj mladi ostajajo dlje časa v svojem primarnem domu? Eden izmed glavnih razlogov je potek zgodovinskega dogajanja. Ob razpadu bivše skupne države Jugoslavije je razpadel tudi dotedanji stanovanjski sistem. Prej javni stanovanjski sistem je bil privatiziran, pri tem pa so bile glavne žrtve mladi, ki so ostali brez potrebne državne podpore za ureditev in nakup lastnega bivališča.

Filipović (2005) govori o fenomenu polodraslosti, ko so mladi lahko na nekaterih področjih že zelo osamosvojeni, samostojni, na drugih pa ekonomsko odvisni od staršev. Bivanje doma spremljajo tudi novi življenjski aranžmaji, katerih primer je LAT faza (living apart together), ko mladi sicer imajo partnersko zvezo, vendar partnerja ne živita skupaj, ampak ločeno, pogosto vsak pri svojih starših.

1.4 TVEGANJE

„Sodobni družbeni sistem kot temeljne vrednote poudarja delo, kapital, sodobni posameznik pa naj bi se oddaljeval od sfere dela in se usmerjal v vrednote, ki celo nasprotujejo družbenim, k hedonizmu in nedeloholizmu“ (Rapuš, 2010: 333). Poleg eksistenčne nuje, mladi ob bok po pomembnosti izpostavljajo tudi občutek zadovoljstva pri delu in se zato niso pripravljeni zaposliti pod kakršnimikoli pogoji.

Kuhar (2012) pojasnjuje, da so se velike spremembe na vseh področjih družbenega življenja zgodile v 90. letih prejšnjega stoletja, ko je Slovenija istočasno postala samostojna država in hkrati tudi spremenila gospodarsko-socialni sistem. Iz socialistične družbe, smo prešli v t.i. postsocialistično družbo. Zaradi nove neoliberalistične miselnosti smo doživeli korenite preobrate. Neoliberalna doktrina poudarja večji pomen iniciative posameznika in osebne odgovornosti.

Svetlik (2001) meni, da bodo mladi tudi v prihodnje bolj izpostavljeni netipičnim oblikam zaposlitve, saj je v razmahu t.im. študentski trg delovne sile. Prehodov v zaposlitev in iz nje je pri mladih bistveno več kot pri starejši delovni sili. Takšen sistem hkrati odpira večje možnosti in tudi večja tveganja. To je na eni strani odprlo nove možnosti, po drugi strani pa tudi večja tveganja. Še posebej v državah, kjer je bila glavna vrednota stabilnost, so se mladi znašli v situaciji, ki so bile nepoznane prejšnjim generacijam njihovih staršev.

Pri vprašanju tranzicije k čim hitrejši zaposlitvi ni pomembno le vprašanje koliko časa traja šolanje, izobraževanje in treniranje za nek poklicni naziv, temveč predvsem ali bo za te poklice na razpolago dovolj delovnih mest. Ena izmed najbolj pomembnih državnih politik je torej iskanje primerne razmerja med izobraževanjem primernih kadrov in razpolago delovnih mest za te določene kadre. Odstopanja od teh razmerij so ena izmed največjih razlogov za brezposelnost med mladimi, ki zaključijo izobraževalni proces. Slovenija za izobraževalni sistem v primerjavi z drugimi evropskimi državami namenja nadpovprečno

več sredstev. Za osnovnošolsko izobraževanje je namenjeno največ denarja, za srednješolsko pa je delež pod povprečjem Evrope. Tudi terciarno izobraževanje je nadpovprečno financirano s strani države (Kuhar, 2012).

Starost pomembno vpliva na pojav bolniškega staleža pri delavcih. Za razliko od starih delavcev je pri mladih delavcih značilna krajša odsotnost z dela. Nevarnost pri delu povečuje nepredvidljivost in pogosta pravna neurejenost položaja. Pogosto gre za delo doma kot pomoč pri družinskih opravilih. Delo za plačilo pa je pri mladih nadpovprečno izpostavljeno pravni nedefiniranosti in nezaščiti v obliki fleksibilnejših oblik študentskega dela in dela na črno. Študenti in dijaki opravljajo delo preko študentskih servisov in zato niso zajeti v zbirko podatkov o bolniškem staležu, do tega za razliko od delavcev s pogodbo o zaposlitvi niti niso upravičeni.

Na poškodbe pri delu vplivajo tudi pomanjkanje izkušenj z delom, nizka izobrazba, opravljanje del, ki so nizko vrednotena ter potekajo v slabih delovnih razmerah. Mnogi mladi imajo lečasne pogodbe o zaposlitvi in opravljajo težka fizična dela (Franko, Dodič Fikfak 2006). Tako pri mladih kot delavcih ostalih starostnih skupin so bile po odstotku bolniškega staleža na prvem mestu bolezni mišično-kostnega sistema in vezivnega tkiva, sledile pa so poškodbe in zastrupitve zunaj dela. Pri moških, starih do 19 let, so bile na prvem mestu poškodbe in zastrupitve zunaj dela, na drugem mestu poškodbe in zastrupitve, na tretjem mestu bolezni dihal, sledile pa so bolezni mišično-kostnega in vezivnega tkiva ter infekcijske in parazitske bolezni (Franko, Dodič Fikfak 2006).

Za preprečevanje poškodb je potrebna preventiva in programi za varno in zdravo življenje tako na delovnem mestu kot tudi v vsakdanjem življenju. Poleg razvijanja potrebnih spretnosti za varno in zdravo delo, je pomembna promocija varnega in zdravega življenja, kot je neuporaba alkohola, nekajenje, zdravo spolno in socialno vedenje, nenasilje, telesna dejavnost in preprečevanje nalezljivih bolezni. Ključno je usklajeno delovanje glavnih akterjev družine, šole in delodajalcev. (Franko, Dodič Fikfak 2006).

Brezovar (2006) izpostavi določbe Zakona o delovnih razmerjih (ZDR-1), da lahko sklenejo pogodbo o zaposlitvi osebe, ki so že dopolnile 15 let. Pogodba o zaposlitvi z osebo, ki še ni dopolnila 15 let, je nična. Zaposlenost mladih med 15-18 letom je nizka, velika večina je vključena v program izobraževanja. Opravljanje dela poteka večinoma preko študentskega servisa in v manjšem obsegu. V primerih sklenitve delovnega razmerja pa delavci uživajo posebno varstvo:

- prepoved opravljanja del
- delovni čas, odmor, počitek
- prepoved opravljanja nočnega dela
- podaljšan letni dopust

Delavcu, mlajšemu od 18 let, je prepovedano opravljanje dela pod zemljo ali pod vodo, izpostavljanje sevanju, delo, ki vključuje tveganje za zdravje zaradi izjemnega mraza, vročine, hrupa ali vibracij. Delovni čas je omejen na največ 40 ur tedensko in 8 ur dnevno, ima pa tudi pravico do tedenskega počitka v trajanju 48 neprekinjenih ur. Nepolnoletni delavci ne smejo delati ponoči med 22. uro in 6. uro naslednjega dne, razen v primeru višje sile, ko mora biti delo izvršeno takoj, polnoletnih delavcev pa ni na voljo v ustreznem številu. Letni dopust je podaljšan za sedem delovnih dni (Brezovar, 2006).

Pojava zaposlenosti in nezaposlenosti pomembno vplivata na mentalno zdravje. Prehodni življenjski dogodki iz otroštva v odraslost povzročijo spremembe v posameznikovem razvoju. Dokončanje srednje šole, diploma, prva zaposlitev, nova zaposlitev, izguba službe, (ne)napredovanje na delovnem mestu, starševstvo, preselitev od primarnega okolja. Kuhar (2003) se sprašuje, ali so v sodobni družbi ti prehodi zamrznjeni, pokaže pa, da so se tranzicije začele pomikati proti starejšim letom.

Hopson (v Dekleva in drugi 2007) procese poimenuje ciklus prehajanja, s čimer poudari, da gre za proces, v katerem se posameznik spreminja oz. prehaja iz ene ravni na drugo. Dogodki, ki povzročajo velike spremembe, so stresni.

Samuelson in Nordhaus (2002) brezposelnost analizirata in razdelita na tri vrste:

- Frikcijska brezposelnost (Pojavi se kot posledica nenehnega gibanja ljudi. S tem niso mišljena le geografske selitve med mesti, regijami ali državami, ampak tudi pomembni prehodi življenjskih ciklov. Takšni so npr. študenti, ki na koncu študija diplomirajo in s tem preidejo med brezposelne. Frikcijsko brezposelni so tudi starši, ki se na trg delovne sile vračajo po tem, ko so dobili otroka). Lahko pa takšni brezposelni le pogosto menjavajo službe ali iščejo boljšo. Zaradi prostih osebnih odločitev je ta brezposelnost opredeljena tudi kot prostovoljna.
- Strukturna brezposelnost (Označuje neusklajenost med ponudbo in povpraševanjem po delavcih. Takšno stanje se lahko pojavi zaradi novega povpraševanja po eni vrsti dela, medtem ko upada povpraševanje po drugi vrsti dela, ponudba pa se ne prilagodi dovolj

hitro. Npr. povpraševanje po medicinskih sestrah je bilo sredi 80. let 20. stoletja zaradi staranja prebivalstva zelo veliko. Preteklo je dosti časa, da je država izobrazila in usposobila večje število. Nasprotno pa je npr. rudarstvo zaradi pomanjkanja geografske mobilnosti dela nazadovalo. Stopnje brezposelnosti v premogovniških regijah so še danes visoke).

- Ciklična brezposelnost (Obstaja, ko je celotno povpraševanje po delu nizko. Pojavi se v recesijah, ko gospodarska rast močno pada. Spirala nazadovanja se preseli v skoraj vse sektorje. Zaposlenost pade zaradi neravnotežja med agregatno ponudbo in povpraševanj.

Razlikovanje med ciklično, frikcijsko in strukturno brezposelnostjo pomaga ekonomistom in politiki razpoznati zdravstveno stanje (postaviti diagnozo) trga dela. Na podlagi vzrokov se tako načrtujejo ustrezni ukrepi za reševanje vzrokov). (Samuelson, Nordhaus, 2002).

Izguba službe najprej povzroči šok in otrplost, sledi reakcija obupa in takoj zatem zanikanje dogodka oz. zmanjševanje njegovega pomena. V zvezi s tem upade in znova naraste občutek kompetentnosti, učinkovitosti in samospoštovanja, ki nato v fazi dvoma oz. frustracije ponovno upade. Krivulja se obrne šele, ko se je posameznik sposoben soočiti z resničnostjo in jo sprejeti (Žorga, Poljšak - Škraban v Dekleva 2007).

Kavar Vidmar (v Dekleva 2007) poudarja, da so brezposelni posamezniki izpostavljeni preživljanju pogostih hudih kriz, ki se kažejo v osebnih in psihičnih stiskah, občutkih neperspektivnosti, depresiji in celo poskusih samomora. Tudi na Centrih za socialno delo je pri brezposelnih klientih opaziti apatijo, pretirano občutljivost ali vzkipljivost, težave v družini, zlasti pri mladih pa tudi vedenjske motnje agresivnosti, kraje, popivanje in uživanje drog. Pačnik (v Dekleva 2007) kot enega prvih resnih znakov odzivanja na brezposelnost navaja nespečnost, ki okrepi negativno spiralo psihičnega stanja. Posledice so vse manjša dejavnost, večja zaskrbljenost, razdražljivost in sovražnost do drugih.

Fagin in Little (v Haralambos, Holborn 1999) opisujeta in razlikujeta psihološke reakcije med novimi brezposelnimi in tistimi, ki so že nekaj časa brez dela. Najprej se zgodi stopnja duševnega pretresa, v katerih posamezniki doživijo občutek dvoma in dezorientacije, v drugi stopnji se zgodi zanikanje in optimizem. V tem položaju doživljajo svoj položaj kot začasen in prehoden, navdušeno iščejo novo delovno mesto, v primeru, da ne pride nemudoma do finančnih težav, so pogosto celo olajšani, da niso več na prejšnjem

delovnem mestu.

„Če brezposelnost traja do tretje stopnje tesnobe in stiske, se že pojavljajo dvomi in skrbi glede prihodnosti. Zadnja stopnja pa je vdanost v usodo in prilagoditev. Sprijaznili so se, da so majhne možnosti, da najdejo delovno mesto, zmanjšali so svoja pričakovanja glede prihodnosti in postali brezбриžni“ (Haralambos, Holborn: 1999: 256).

1.5 OBLIKE ZAPOSLENOSTI

Svetlik (2001) meni, da bodo mladi tudi v prihodnje bolj izpostavljeni netipičnim oblikam zaposlitve, saj je v razmahu t.i. študentski trg delovne sile. Prehodov v zaposlitev in iz nje je pri mladih bistveno več kot pri starejši delovni sili. Takšno stanje po svoje odpira nove priložnosti, hkrati pa tudi večja tveganja. Sedanja generacija mladih je tako soočena z obdobjem nestabilnosti, priložnostim in tveganjem, ki jih prejšnje generacije niso poznale.

Klanjšek in Lavrič (v Lavrič 2010) študentsko delo opisujeta kot instrument reševanja strukturnih neravnotežij na trgu delovne sile. Takšno stanje je posledica nove ekonomske doktrine v 80. letih prejšnjega stoletja, katere glavni namen je zniževanje stroškov delovne sile in povečevanje njene prožnosti. Z vidika delodajalca je študentsko delo ugodnejša rešitev od redne zaposlitve. Možno je hitrejše sprejemanje ter tudi odstavljanje zaposlenih kot prek pogodbe o zaposlitvi, kjer delovnopravna zakonodaja zagotavlja večjo zaščito za zaposlene.

Študentom pa je na drugi strani ponujena možnost dodatnega zaslužka in kot priprava na nadaljnjo poklicno pot tudi možnost dodatnega zaslužka, delovnih izkušenj in ustvarjanja socialnih mrež (Klanjšek, Lavrič, 2010: 152).

Popravki Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Uradni list RS, št. 21/2013, 78/2013-popr.) gredo v smer „podražitve“ študentske delovne sile. Delodajalci morajo po novih pravilih za vključene v študentsko delo plačevati socialna zavarovanja, študentsko delo je vključeno v pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Prav tako nova pravila določajo minimalno bruto urno postavko. Po besedah Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2014) pa je eden izmed glavnih namenov tudi omejevanje študentskega dela in s tem preprečitev, da bi študentsko delo še naprej predstavljalo nelojalno konkurenco rednemu zaposlovanju mladih. Spremembe so torej v veliki meri namenjene mladim diplomantom, ki se jim bodo tako sprostila nova delovna

mesta. Delodajalci tako ne bodo več spodbujani v tolikšni meri zaposlovati preko študentske napotnice. Smiselno se je vprašati tudi o namenih novih določb. Za študente bodo na kratki rok te spremembe pomenile, da se bo obseg dela skrčil, po drugi strani pa naj bi se zato povečale zaposlitvene možnosti za mlade prijavljene na zavodu za zaposlovanje. Tudi dodatno obdavčenje študentske urne postavke ima lahko kontraproduktiven učinek. Namesto večje zaščite študentskih delavcev, lahko delodajalci zmanjšajo obseg dela ali pa se spoštovanju pravil izognejo z delom na črno. Kritike popravkov zakona gredo tudi v smer, da želi država z dodatnim obdavčenjem le dodatno polniti proračun, ter da pokojninska doba, ki se po novem upošteva tudi študentom, nima nobene praktične vloge. Pokojninski sistemi se v Evropi zaradi neugodnih demografskih trendov preurejajo glede na starost in ne delovno dobo.

Osnova za plačilo prispevkov je znesek na napotnici. Pri znesku 100 evrov je stroškovna prispevna davčna stopnja za delodajalca 33,74 %, skupaj mora plačati torej plačati 133,74. Stroški študenta ali dijaka pa 15,50 %. Prejme torej izplačilo 84,50 evrov.

Trbanc (2005) navaja, da je raziskava Študentske organizacije pokazala, da je v letu 1999 ob študiju redno ali občasno delalo preko študentskih servisov 53 % rednih študentov ljubljanske univerze in slabe tri četrtine izrednih študentov in pavzerjev. Procent pa narašča tudi z letnikom študija. V prvem letniku jih je delalo 46 %, v četrtem letniku pa 73 %.

„Študentska dela so koncentrirana v segmentih, kjer gre za delo v neugodnem delovnem času ali ob vikendih (npr. delo v velikih nakupovalnih središčih, zabaviščnih središčih, trgovinah in restavracijah, delo na bencinskih črpalkah), dela, ki so fizično naporna (npr. v proizvodnji, pri selitvah) in podobno“ (Trbanc 2005: 173).

1.6 POGLEDI NA BREZPOSENOST IN EKONOMSKA POLITIKA

Vse strategije in vzvodi politične moči se načeloma strinjajo, da mora država ohranjati nizke stopnje nezaposlenosti. Spremembe v dojetanju gospodarske politike so se dramatično spremenile ob veliki globalni gospodarski krizi v 30. letih prejšnjega stoletja.

Ekonomista Samuelson in Nordhaus (2002) preobrat pripisujeta Johnu Maynardu Keynesu, ki se je spraševal, zakaj je v tako kratkem času prišlo do zloma gospodarskega sistema in posledično močnega padca bruto domačega proizvoda in visoke brezposelnosti. Pomemben premik keynesianizma je v razumevanju pomembnosti vpliva države na gospodarstvo.

Haralambus in Holborn (1999) pojasnjujeta, da je Keynes dokazoval povezavo med nezaposlenostjo in odsotnostjo povpraševanja v gospodarstvu. Ob upadli prodaji blaga, pade tudi proizvodnja in posledica je ukinjanje delovnih mest. Če bi povpraševanje po izdelkih naraslo, bi bil proces nasproten in nezaposlenost bi upadla. Torej je obveza vlade, da uravnava povpraševanje v gospodarstvu. Nezaposlenost lahko odpravljamo z večjo vladno porabo. Naloga vlade je torej vodenje gospodarstva in ključne industrije.

Kovač (2006) pojasnjuje, da za Keynesa kapitalizem ni neozdravljivi ekonomski sistem, je zgolj ekonomsko nestabilen in socialno premalo pravičen. Za Keynesa je ključna tranzicija od ekonomske anarhije k ureditvi, ki želi nadzirati in usmerjati ekonomske sile v interesu socialne pravičnosti in socialne stabilnosti. Predpostavlja torej, da kapitalizma ne poganjajo samodejni tržni sistem in naravni zakoni, temveč da je samouničevalen in da je potrebno njegovo korigiranje. Glavna postulata keynesianizma kot ekonomske šole in pogleda sta aktivna monetarna in fiskalna politika.

Brščič (2006) pravi, da je fiskalna politika, politika države, ko poskuša vplivati na ekonomske cikle kot so višja zaposlenost, višja gospodarska rast in nizka inflacija. Deluje in financira se po vzvodih pobiranja davkov, državnih izdatkov in državnega dolga. Če so prihodki države od davkov manjši od izdatkov, ima država primanjkljaj. Keynes je v obdobjih recesije (padanja bruto domačega proizvoda) zagovarjal povišano investicijsko trošenje države. Brščič (2006) kritizira to ekonomsko podmeno in aktivno fiskalno politiko povezuje z vedno večjimi javnofinančnimi primanjkljaji, inflacijo in rastočo vlogo države.

Fiskalna politika je glavni instrument vlade za izvajanje gospodarske politike. Vprašanja davkov in proračuna so tudi glavne politične teme. Slovenski državni zbor je leta 2013 s potrebno dvotretjinsko večino sprejel spremembo 148. člena Ustave RS, ki se glasi: Prihodki in izdatki proračunov države morajo biti srednjeročno uravnoteženi brez zadolževanja, ali pa morajo prihodki presegati izdatke. Od tega načela se lahko začasno odstopi samo v izjemnih okoliščinah za državo. Zagovorniki sprejetja fiskalnega pravila poudarjajo ustavitev brezglavega zadolževanja države. Prav tako naj bi fiskalno pravilo povečalo kredibilnost in ugled države in tako izboljšalo možnosti najemanje kreditov po ugodnejši obrestni meri.

Kešeljevič in Aristovnik (2013) pa opozarjata, da fiskalno pravilo zahteva izvedbo radikalnih ukrepov za vzdržnost javnih financ. Radikalno znižanje izdatkov in znatno povišanje davkov lahko povzroči nižjo rast ter večjo socialno neenakost. Prav tako

poudarjata prednosti diskrecijske politike zaradi večje fleksibilnosti pri prebroditvi zunanjih šokov, ki vodijo v visoko in dolgotrajno brezposelnost. Neprimerno oblikovana fiskalna pravila preprečijo državi, da bi izvedla nekatere pomembne družbene infrastrukturne projekte, ki bodo pozitivno vplivali na prihodnje generacije (Kešeljevič, Aristovnik 2013: 63), kar ima negativne vplive na mlade.

1.6.1 Vpliv ekonomske politike na revščino in socialno državo

Charles Darwin je menil, da je za uspešnost, razvoj in prosperiteto družbe najpomembnejše, da najbolj sposobni in najbolj delavni obdržijo nagrado za svoje delo, slabotni, nesposobni in leni pa bi morali biti obsojeni na življenje v revščini, saj si kaj več ne zaslužijo. Revščina je za družbo nujna, saj brez nje ne bi bilo spodbude za delo (Haralambos, Holborn, 1999: 155).

Funkcionalistični pogled na revščino in brezposelnost, je usmerjen na posameznika. Krivda za materialno stanje je na brezposelnih samih, ki so za stanje, v katerem so se znašli, sami krivi. Družba zato ne sme pokazati sočutja, saj bi se v nasprotnem primeru v njej širila lenoba, posameznike bi privlačilo lahko življenje, posledice pa bi trpela celotna družba (Haralambos, Holborn 1999).

Tudi v sodobnosti take razlage revščine ostajajo vplivne. Stark (2011) pravi, da so razprave osredotočene na varčevanje, pripovedi o socialnih zlorabah pa iz žrtev napravijo storilce. Za prazno javno blagajno so torej odgovorni brezposelni, prejemniki socialne pomoči. Namesto, da bi v družbo prispevali, državo jemljejo kot molzno kravo. Politiki in menedžerji govorijo o „zategovanju pasu“, o življenju nad našimi možnostmi, medtem ko si sami polnijo žepe (Gerlach v Stark 2011).

„Podjetja morajo postati bolj fleksibilna in racionalizirana, ovire za naložbe morajo biti odpravljene, podjetja morajo postati vitka in „fit“, zaposlene pa je treba sprostiti. Delavec mora biti vedno na voljo za delo, klic lahko pričakuje katerokoli uro in katerikoli dan. Ker države tekmujejo globalno, morajo delavci postati bolj produktivni in bolj konkurenčni. Posledično morajo biti zadovoljni z nižjim plačilom. Neoliberalne dogme se kažejo v sloganih, kakršni so: „Ne moremo si več privoščiti države blaginje“, „Če gospodarstvo uspeva, je vsak premožnejši“ ali „Ekonomska rast ustvarja delovna mesta“ (Stark 2011 :200).

Raziskovalci (cf. WIFO-Weissbuch 2006, Reimon, Felber 2003, Stiglitz 2003 v Stark 2011) izpodbijajo te domneve in pravijo, da je resnica naslednja:

- Vprašanje zmožnosti financiranja države blaginje ni vprašanje pomanjkanja sredstev, temveč politične volje in razdelitve sredstev.
- Zdajšnji prepad med bogatimi in revnimi kaže na zmoto dogme, da je uspešno gospodarstvo blagoslov za vse in da rast prinaša delovna mesta.
- Če podjetja ustvarjajo dobiček, še ne pomeni, da je zato vsakdo premožnejši – bogatijo sami člani upravnih odborov, menedžerji in delničarji. Delavci nimajo nič od tega.

Dragoš in Leskošek (2003) menita, da ideje neoliberalizma zahtevajo večjo družbeno neenakost zaradi treh ideoloških podmen:

- v socializmu je bila družbena neenakost premajhna
- neenakost v današnji družbi mora biti nujno večja, kot je bila prej, ker nismo več socialistična, ampak kapitalistična družba
- brez povečanja neenakosti (v primerjavi s prejšnjim sistemom) ne bi bili ekonomsko uspešni

V Veliki Britaniji je politika konservativne vlade Margaret Thatcher vpeljala družbeni koncept o „kulturi odvisnosti“. Marsland kritizira univerzalno zagotovljene socialne ugodnosti, ki povzročajo kulturo odvisnosti. Pravi: „Pričakovanje, da bodo družba, država, vlada, „oni“ skrbeli za naše probleme, nas zvabi v to, da se ne zanašamo več nase in se odrečemo družbeni odgovornosti. Darovi države blaginje spodbujajo človekovo nezaposlenost, norčujejo se iz tekmovanja in nas odvrčajo od samoizpolnjevanja s pomočjo izobraževanja. Poleg tega z večanjem javne porabe jemljejo denar, ki bi bil lahko namenjen za produktivnejše gospodarske investicije« (Haralambos, Holborn, 1999: 156).

1.7 VZROKI BREZPOSELNOSTI

Trbanc (2007 v Kramberger, Pavlin) razdeli dejavnike, ki vplivajo na hitrost in gladkost prehodov mladih iz šolanja v zaposlitev v tri večje skupine.

Strukturni dejavniki: Higgins (1997 v Trbanc) govori, da je brezposelnost mladih zelo občutljiva na nihanja v povpraševanju. V obdobjih recesije, delodajalci najprej odpustijo mlade, saj imajo starejši v večji meri sklenjene pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas.

Demografski dejavniki: na hitrost zaposlovanja mladih najbolj direktno vpliva velikost kohorta mladih, ki letno zapuščajo šolanje in iščejo zaposlitev. Glede na demografsko strukturo evropskih družb bi bilo pričakovati, da se bo glede na manjše generacije mlajših in večje generacije starejših, mlajša brezposelnost zmanjševala. Obenem pa gredo reformni programi v obdobju manjše ponudbe delovnih mest v podaljševanju zaposlitvene starosti zadrževanja starih na trgu delovne sile. Strukturna neskladja nastajajo tudi na nivoju visoko kvalificiranih poklicev, kjer so pritoki dobro izobraženih mladih na trg večji na področjih, na katerih ni velikega povpraševanja. Mladi, ki na novo vstopajo na trg, se pogosteje soočajo s fleksibilnimi zaposlitvami kot starejša delovna sila – takšne zaposlitve so s krajšim delovnim časom in zaposlitve za določen čas, pa tudi različna občasna in začasna dela, kamor sodijo tudi študentska dela. Mladi so pogosto v zaposlitvah, kjer podjetja testirajo prilagodljivost, produktivnost, pripadnost in podobne lastnosti. Med mladimi pogosto obstaja strah, da bodo po končanem šolanju brezposelni, zato (pre)dolgo ostajajo v izobraževalnem sistemu.

Institucionalni dejavniki: Med institucionalne dejavnike uvrščamo povezave s strukturo in organizacijo izobraževalnega sistema, navezavo med šolami in delodajalci, ter institucionalizirane prehode iz šolanja v zaposlitev, kot so vajeništvo, opravljanje prakse, pripravništvo, štipendije, programe zaposlovanja in podobno. Pomembna je predvsem povezava med različnimi akterji in povezava med izobraževalnimi sistemi in delodajalci. V državah, kjer je neposredna vpetost delodajalcev v sisteme izobraževanja in usposabljanje velika so stopnje brezposelnosti mladih nižje kot v državah, kjer je sistematična vpetost delodajalcev manjša. Že v času izobraževanja bi morali mladi navezovati stike s potencialnimi delodajalci. Aktivna politika zaposlovanja je direkten ukrep države, ki s subvencijami poskuša pomagati ogroženim skupinam mladih pridobiti izkušnje/zaposlitev, na drugi strani pa spodbuditi delodajalce, da bi se jim finančno obrestovalo zaposlovati mlade. Takšni programi so oprostitve plačevanja prispevkov, pripravništva, Projektno učenje za mlade (PUM), javna dela itd.

Individualni dejavniki: Mladi se od starejših na trgu delovne sile razlikujejo po konkurenčnih prednostih in slabostih. Lastnosti so lahko objektivne (npr. novo znanje, pomanjkanje delovnih izkušenj), lahko pa so pripisane (kot splošne družbene predstave). Mladi lahko veljajo kot manj odgovorni, manj pripadni, nestalni, neresni in kot taki tvegana delovna sila. Po drugi strani pa so jim lahko v očeh delodajalcev pripisane pozitivne lastnosti kot so inovativnost, prilagodljivost in manjša zahtevnost. Pogosto so

zato pripravljeni sprejeti slabše zaposlitve pod slabšimi pogoji, začasne ali delne zaposlitve, fizično naporno delo v slabših delovnih razmerah oz. bolj neugodnem delovnem času.

Ignjatović (v Dodič Fikfak 2006) poudarja, da so vzroki za brezposelnost mladih večplastni, poleg splošnega pomanjkanja delovnih mest je smer študija zaradi množičnosti študija in velike konkurence v boju za omejeno število delovnih mest na nekem področju. Takšno stanje sili mlade, da sprejmejo delovna mesta, za katera so nadpovprečno izobraženi, na sistemski ravni pa se uvaja fleksibilizacija zaposlovanja.

Leskošek (2009) pravi, da je zaposlitev še pred časom pomenila rešitev iz revščine in socialno pozitivno vrednoten status. V sedanjosti pa tudi zaposlitev ni zagotovilo, da bi se posameznik izvil iz bede in pomanjkanja. Mladi v takšnih okoliščinah niso polno motivirani, da bi delali in sprejeli delo. Trbanc (v Leskošek 2009) dodaja, da demografska slika kaže, ne le upadanje rodnosti, ampak zmanjševanje kohorta mladih. Zniževanje mladinske brezposelnosti tako niso posledica izboljševanju razmer na trgu dela, ampak manjše število mladih. Velik delež se zaposli tudi v drugih državah EU, s tem pa izpadejo iz uradnih evidenc statističnega urada. Poleg tega je malo možnosti zaposlovanja mladih, zlasti pridobitev pripravništva, ki se je izkazalo za učinkovit mehanizem vstopanja v zaposlitev. Pripravništva so učinkovita zato, ker zagotavljajo pridobivanje praktičnih izkušenj, ki jih delodajalci zahtevajo. Pomembno pa je tudi, da je s tem posameznikom omogočeno pridobivanje praktičnih znanj in pridobitev strokovnih licenc. S tem je izpolnjen tudi pogoj za opravljanje strokovnega izpita.

1.8 POSLEDICE BREZPOSELNOSTI

Trbanc (2007) posledice brezposelnosti mladih razdeli na dve ravni:

- individualne (problematično umeščanje v sistem dela in prihodnjih kariernih možnosti – vpliv brezposelnosti na oblikovanje odnosa do dela in delovne etike, možnosti negativnega odnosa do dela pri mladih, ki niso bili nikoli zaposleni, razvoj negativne samopodobe, občutek neobvladovanja življenja)
- družbene (podaljšana socialna in ekonomska odvisnost mladih ljudi – od družine in širše od družbe, pozno osamosvajanje, odločanje za lastno družino)

Milosavljevič (v Dekleva 2007) meni, da se nezaposlenost mladih pretvarja v negativnem profesionalnim razvoju. Izpostavlja socializacijo v nedelo, zmedo z izborom in izgubo

pridobljenih kompetenc. Težave brezposelnih mladih so zato specifični in se razlikujejo od problemov tistih, ki so brezposelni, a so v preteklosti že imeli delo. Pri nezaposlenosti mladih z visokošolsko izobrazbo z dolžino brezposelnosti ne upada tudi njihovo zadovoljstvo z življenjem. Mladi ob dolgotrajni ekonomski in družbeni krizi razvijajo obrambne mehanizme.

„Socializacija v nedelo je način soočanja z nezaposlenostjo, ki niso usmerjen na problem, ampak na odstranjevanje neprijetnih čustev, povezanih z materialno odvisnostjo od staršev in drugih bližnjih oseb“ (Dekleva, 2007: 25).

Lea in Young trdita, da nezaposlenost med mladimi vodi v odrivanje na rob družbe. Tisti, ki niso nikoli delali, čutijo, da nimajo nobenega deleža v družbi. Za razliko od zaposlenih tudi niso člani sindikatov, zato nihče ne zastopa njihovih interesov. Po njunem je to pripomoglo k ustvarjanju subkulture obupa. „Povezava med nezaposlenostjo in široko paleto družbenih problemov so izvor političnih debat. Bolezen, prezgodnja smrt, poskusi samomora in dejanski samomori, razpad zakonske zveze, rasni spori in nogometno huliganstvo so le nekateri izmed takih primerov“ (Holborn, Haralambus, 1999: 255).

„Brezposelnost mladih lahko tako v primeru povzročitve ali prispevka k tem problemom, resno ogrozi stabilnost družbe. (Ne)reševanje teh problemov pa povzroči tudi finančne stroške. Zdravstvo ima večje stroške, ker mora namenjati finance za tiste, ki fizično ali duševno zbolijo zaradi brezposelnosti. Izdatki denarnih podpor kot nadomestila za brezposelnost in denarna socialna pomoč povzročijo neposredne finančne stroške državnim proračunom. Od potencialnih zaposlenih pa vlada tudi ne prejema davkov, ki bi jih prejemale v primeru njihove zaposlitve“ (Haralambus, Holborn 1999: 255).

Zaradi izgube dela se posameznik lahko počuti nemočnega, depriviligiranega, ne pa nujno socialno izključenega iz družbenega dogajanja. Zaposlitev implicira socialno integracijo, brezposelnost pa ne pomeni nujno socialne izolacije. Nekatere skupine (npr. etnične manjšine) pa so lahko ekonomsko integrirane, a socialno marginalizirane (Rapuš, 2005).

Rapuš (2005) pravi, da je koncept socialne izključenosti mladih odstopanje od „normalnega povprečja“, ki je opredeljena kot na individualnih vezeh na področju dela, izobraževanja in vrstniškega druženja, ter potrošništvu, medijih in pristočasnih dejavnostih. Mladi niso sposobni dosegati družbenih norm in standardov, npr. obiskovati šolanje, pridobiti delo, biti zgledni potrošniki, sodelovati na področju interesov in različnih

prostočasnih aktivnosti, ter si ustvariti lastno družino.

Kronauer (v Rapuš Pavel 2005) socialno izključenost povezuje z brezposelnostjo glede na posamezna področja, ki mlade vodi v marginalizacijo in socialno izključevanje. Dinamika in sovplivanje različnih dejavnikov in procesi se odvijajo v okviru šestih temeljnih dimenzij:

1. Izključenost iz trga dela: situacija soočanja z zunanjimi ovirami pri vstopanju na trg dela, je lahko povezana s posameznikovim umikom, ali pa posledica resignacije zaradi večkratnega zaposlovanja
2. Ekonomska izključenost: vključuje revščino, denarno odvisnost od državnih pomoči ali življenjsko odvisnost od drugih družbenih skupin in posameznikov, pomanjkanje finančnih virov za lastno preživetje ali preživetje družine posameznika
3. Prostorska izključenost: tesno je povezana z ekonomsko izključenostjo in vključuje posameznikovo doživljanje prostorske izolacije in pomanjkanja infrastrukture v kraju bivanja, pomanjkanje transportnih možnosti, kulturnih dogodkov, trgovin
4. Institucionalna izključenost: izvira iz rednega izobraževanja, nadaljevanja šolanja in usposabljanja, ukrepov institucij za brezposelnost in revščino, bank, zavarovalnic; vključuje pomanjkanje podpore prd časom in v času brezposelnosti ter posledice, ki izvirajo iz institucionalne odvisnosti, občutke sramu in pasivnosti in kontraproduktivne učinke socialnih pomoči, ki so namenjene temu, da bi socialno izključevale v stabilni sistem
5. Socialna izolacija: opisuje odsotnost socialnih mrež ali umik posameznika, zmanjševanja socialne mreže na le eno specifično skupino ljudi ali vsesplošno izolacijo prizadetega posameznika
6. Kulturna izključenost: opisuje nezmožnost živeti v skladu z družbeno sprejemljivimi vrednotami in normami, ter obsega možne posledice poistovetenja z odklonskimi oblikami vedenja.

1.9 REŠEVANJE BREZPOSELNOSTI

Klanjšek in Lavrič (2011) pravita, da je podjetniška aktivnost in inovativnost pomembna zaradi posameznikove (samo)zaposlitve. Višja podjetniška aktivnost pa je pomembna tudi

z vidika višje gospodarske rasti in ustvarjanja možnosti novih delovnih mest. Samozaposleni pa imajo tudi bolj izražen občutek samoizpolnitve in večje zadovoljstvo s svojim življenjem. Glavno oviro za zagon lastnega podjetja vidijo mladi predvsem v nezadostni finančni moči za zagon, pomanjkanju zamisli okoli katerih bi organizirali podjetje, pa tudi pomanjkanju lastnih izkušenj. Tisti, ki so že podjetniki, pa vidijo glavne ovire predvsem na sistemski ravni. Izobraževalni sistem in sistem usposabljanja je deficitaren v smislu večjega spodbujanja podjetniške miselnosti posameznikov.

Janoski (v Svetlik 2002) aktivno politiko zaposlovanja opredeljuje kot nabor raznovrstnih programov in ukrepov, s katerimi država neposredno in selektivno posega na trg delovne sile, da bi med delovno aktivne vključila čim več delovno sposobnega prebivalstva. „Običajno vključuje programe zaposlovanja, usposabljanja in ustvarjanja novih delovnih mest“ (Svetlik, 2002: 174). Uvajanje aktivne politike zaposlovanja so pomembni zlasti zaradi strukturne brezposelnosti. Sodoben svet s pospešenim uvajanjem novih tehnologij zahteva vse bolj specifično znanje in sposobnosti zaposlenih. Za specifična dela so potrebne temeljite prekvalifikacije, doizobraževanje, dodatno temeljno znanje. Delovna sila je vse bolj heterogena, teže zamenljiva in mobilna na trgu. Problemi strukturne brezposelnosti se zaostčujejo od sedemdesetih let dalje od vpliva naftnih kriz, naraščanja cen surovin in zaostrovanju okoljske problematike.

Na začetku je bila ideja polne zaposlenosti povezavana s tremi cilji (Svetlik 2002):

- razviti delovne sposobnosti posameznikov in jih prilagoditi tako, da bodo pospeševale gospodarsko rast
- izboljšati možnosti zaposlovanja marginaliziranih skupin in tako prispevati k večji socialni enakosti
- izboljšati razmerje med inflacijsko rastjo cen in brezposelnostjo, da bi stabilizirali zaposlovanje med recesijo in odstraniti ozka grla na trgu delovne sile med obdobjem razcveta

Vlada (2015) je v okviru sprejetja Zakona o urejanju trga dela (Uradni list RS, št. 80/2010, 21/2013, 63/2013; ZUTD) določila smernice za izvajanje Aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2012-2015. Mladi so bili v obdobju krize nadpovprečno prizadeta skupina. V obdobju 2008-2014 se je na eni strani stopnja delovne aktivnosti najbolj znižala, stopnja brezposelnosti pa najbolj povečala. Takšno stanje je posledica zelo segmentiranega trga dela in velike izpostavljenosti mladih začasnim oblikam dela. Jamstvo za mlade se je

izvajalo v obdobju 2014-2015, namenjeno starostnim skupinam 15-24 let in 25-29 let. Velik del mladih je vključenih v terciarno izobraževanje, zato se brezposelnost povečuje po izhodu iz izobraževanja. Na poslabšanje položaja mladih je poleg splošnega nizkega povpraševanja po delu vplivala premajhna prilagojenost izobraževanja potrebam trga dela, torej neustrezna sestava diplomantov terciarnega izobraževanja. Vlada se je zavezala, da bodo v okviru jamstva brezposelnim osebam v roku štirih mesecev po začetku brezposelnosti ponudili zaposlitev, nadaljnje izobraževanje ali usposabljanje. Ukrepi APZ so naslednji:

1. Prvi izziv

Glavni cilj ukrepa je spodbujanje zaposlovanja mladih, ki se ne izobražujejo, niti niso zaposleni vključeni v subvencionirano zaposlitev pri delodajalcih v obliki delovnega razmerja za obdobje 15 mesecev s trimesečnim poskusnim delom. Izbrani delodajalci bodo uveljavljali subvencijo v višini največ 7.250 EU za zaposlitev osebe iz ciljne skupine. V program so lahko vključeni kandidati s stalnim prebivališčem iz vzhodne kohezijske regije. Subvencijo država izplača v dveh delih. Prvi del je čas tri-mesečnega poskusnega dela po sklenitvi pogodbe o zaposlitvi med delodajalcem in vključeno osebo v višini 2.250,00€, za preostali čas pa prvi naslednji mesec po poteku poskusnega dela v višini 5.000,00€.

2. Nacionalne poklicne kvalifikacije – Potrjevanje NPK in TPK

Osnovni namen je zmanjšanje strukturnega neskladja na trgu dela. Podlaga ukrepa je preverjanje in potrjevanje strokovnega znanja, spretnosti in izkušenj pridobljenih izven formalnega izobraževanja udeležencev. NPK ne omogoča pridobitve stopnje poklicne ali strokovne izobrazbe. Trajanje je praviloma do enega meseca, izvaja se na podlagi zaposlitvenega načrta.

3. Projektno učenje mlajših odraslih (PUM-O)

Namen aktivnosti je spodbujanje mlajših brezposelnih odraslih za pridobivanje veščin, ki bodo olajšale pot do zaposlitve. Program je še posebej namenjen mladim, ki se nameravajo vrniti v izobraževalni sistem, formirati poklicno identiteto in socialno-kulturno delovanje. Program je namenjen mladim v starosti od 15. do dopolnjenega 26. leta starosti, ki so prijavljeni na zavodu za zaposlovanje.

4. Usposabljanje na delovnem mestu

Osnovni namen je povečanje konkurenčnosti na trgu dela, vključujejo se brezposelne osebe, katerih obstoječa znanja ali delovne izkušnje ne omogočajo neposredne zaposlitve.

Usposabljanja prijavijo nosilci projekta – delodajalci. V usposabljanje so lahko vključene osebe mlajše od 29 let, ki so vsaj tri mesece prijavljene v evidence ZRSZ. Usposabljanje traja 2 meseca za tiste osebe, ki že imajo delovne izkušnje in 3 mesece za osebe iz ciljne skupine iskalcev prve zaposlitve.

5. Spodbujanje pripravništev

Namen operacije je zaposlovanje iskalcev prve zaposlitve, ki imajo pogoje za opravljanje pripravništva na področju socialnega varstva. Vključeni bodo v subvencionirano zaposlitev pri delodajalcih v obliki delovnega razmerja.

6. Povračilo prispevkov delodajalca

Namen aktivnosti je spodbujanje zaposlovanja na depriviligiranih geografskih regijah z nadpovprečno brezposelnostjo, ki jo lahko uveljavljajo delodajalci s sedežem in izvajanjem dejavnosti na tem območju. Ker je spodbuda regionalno naravnana, je njen cilj spodbujanje zaposlovanja na območju, kjer se je stanje na področju brezposelnosti in zaposlenosti bistveno poslabšalo. Delodajalci, ki zaposlijo brezposelno osebo iz ciljne skupine, so upravičeni do državnega povpračila plačanih prispevkov delodajalca za socialno varnost. Zaposlitev mora trajati vsaj eno leto. Mladi, ki se bodo vključili, morajo biti stari med 15-24 let.

7. Javna dela

Javna dela so namenjena aktiviranju brezposelnih oseb, ki so več kot eno leto neprekinjeno prijavljene v evidenci brezposelnih oseb. Pravimo jim tudi dolgotrajno brezposelni, program pa je namenjen njihovi vključenosti v družbo, ohranitvi ali razvoju delovnih sposobnosti ter spodbujanju razvoja novih delovnih mest. Programi javnih del so izbrani na podlagi javnega povabila. Dolgotrajno brezposelna oseba je v javna dela lahko vključena največ eno leto zaradi stanja na trgu.

1.10 DEPRIVILIGIRANE SKUPINE NA TRGU DELA

1.10.1 Ženske

Za dejansko uresničitev načela enakosti ne zadostuje zgolj zapis prepovedi diskriminacije, ampak integralni pristop in celovite politike na vseh področjih življenja, v okviru katerih se izvajajo različni ukrepi s strani različnih akterjev. Rapuš (2007) pojasnjuje, da aktivno iskanje zaposlitve, kot eden izmed temeljnih pogojev za pridobitev in ohranitev statusa

brezposelne osebe, ni v zadostni meri implementirano v praksi. Okviri ukrepov za enakost spolov določajo (Kresal 2014) štiri prioriteta področja delovanja v smeri večje enakosti spolov na trgu dela:

- Obravnava spolnih vlog in stereotipov na področju dela
- Spodbujanje večje udeležbe žensk na položajih odločanja
- Podpora lažjemu usklajevanju delovnega in družinskega življenja
- Odpravljanje razlik v plačilu med spoloma

Černigoj Sadar in Verša (2002) pojasnjujeta izvore v vzorcih zaposlovanja po spolnem ključu v neposredni zvezi med aktivnostmi doma in zunaj doma ter v zgodovinskih razlogih. Zahodne industrijske družbe so v zadnji tretjini 19. stoletja in v prvi tretjini 20. stoletja producirale model polno zaposlenega moškega kot edinega hranilca družine, žensko pa kot skrbnico celotne družine. V drugi polovici dvajsetega stoletja pa prihaja v ospredje pomen obeh spolov na vsa področja življenja. Razlogov za to je več, med njimi so pomembne demografske spremembe, spreminjanje kulturnih vzorcev ter spolnih vlog in spremenjena sestava plačane delovne sile.

Individualne okoliščine, kot je spol, po primerljivih evropskih podatkih kažejo, da se mlajše ženske v večji meri soočajo s problemom brezposelnosti kot mladi moški. Izpostaviti je potrebno tudi specifično neugoden položaj mladih mater. Tako ostajajo odprta vprašanja, kako mlade matere z vidika integracije na trgu dela podpreti in jih zavarovati z ustreznimi nediskriminajočimi oblikami podpor. Govorimo torej o tem, da je lahko zakonodaja, ki mladim materam omogoča nekatere socialne ugodnosti, v praksi kontraproduktivna. Delodajalci tako zaradi morebitne nosečnosti mlajših žensk niso pripravljeni zaposlovati. (Černigoj Sadar in Verša 2002)

Beck (v Ule 2008) pa pojasnjuje, da so se ženske v pozni moderni ekonomsko osamosvojile, lahko odločajo o poklicni karieri, načinu življenja, svobodnemu rojevanju, kar si skoraj ni bilo mogoče zamisliti še pred pol stoletja.

Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1, Ur. l. RS, št. 003-02-4/2014-8) določa:

- materinski dopust
- očetovski dopust

- starševski dopust

Materinski dopust je dopust, namenjen pripravi na porod, negi in varstvu otroka takoj po porodu, ter zaščiti materinega zdravja ob rojstvu otroka in po njem. Pravico do materinskega dopusta ima mati otroka, pod določenimi pogoji pa tudi oče otroka, ali druga oseba, ali eden od starih staršev otroka. Materinski dopust traja 105 dni. Mati nastopi materinski dopust 28 dni pred predvidenim datumom poroda, ki ga določi ginekolog. Zakon določa še, da mora mati dopust začeti koristiti 28 dni pred predvidenim datumom poroda. V nasprotnem primeru ga ne more izrabiti, razen v primeru, če je porod nastopil pred predvidenim datumom.

Očetovski dopust je dopust, namenjen očetom, da bi že v najnežnejši dobi otroka skupaj z materjo sodeloval pri negi in varstvu otroka. Oče ima pravico do očetovskega dopusta v trajanju 70 koledarskih dni, pri čemer mora prvih 15 dni dopusta koristiti do dopolnjenega šestega meseca otrokove starosti oz. le izjemoma do dvanajstega meseca otrokove starosti (sicer ta del očetovskega dopusta zapade), 5 koledarskih dni po koncu starševskega dopusta za tega otroka do konca prvega razreda osnovne šole otroka in 50 dni do tretjega leta starosti otroka.

Starševski dopust je dopust, ki je namenjen nadaljnji negi in varstvu otroka neposredno takoj po poteku materinskega dopusta. Pravica je namenjena enemu od staršev, vsak staršev ima pravico do izrabe 130 dni. Starša se dogovorita, kdo bo uveljavljal starševski dopust, npr. oče lahko prenese svojih 130 dni in materi omogoči 260 dni. Na drugi strani lahko oče izrabi le 230 dni dopusta, če mati nanj prenese 100 dni. V tem primeru 30 dni zapade, če jih ne izrabi mati.

Zakonodaja o starševskem dopustu, ki omogoča prenašanje dni iz matere na očeta, je pomembna zlasti z vidika enakosti spolov v očeh potencialnih delodajalcev. Delodajalci naj bi po takšnem sistemu bili namreč stimulirani tudi za zaposlovanje mladih žensk. Družbena realnost je kljub zakonodaji drugačna, saj ženske v majhnem deležu prenašajo svoje dni starševskega dopusta na očeta. Povečini se dogaja ravno nasprotno, prenos vseh možnih 130 dni očetovskega dopusta se prenese na mater.

Sociologi imajo glede vprašanj spola pri skrbi za otroke in delitve dela različne poglede.

- Teorije biološkega spola izhajajo iz predpostavke, da so družbene vloge spolov biološko določene. Razlike vidijo predvsem v možganskih in hormonskih razlikah. V

povprečju ženske proizvajajo večje količine progesterona in estrogena, moški pa več testosterona in drugih androgenov. Zato so moški zaradi teh predizpozicij že po naravi bolj agresivni. Talcott Parsons meni, da je na drugi strani ženska že po naravi manj agresivna, njeno družinsko vlogo pa opisuje kot ekspresivno, torej toplo, varno in čustveno. „Moški pa kot oskrbovalec družine preživi svoj dan v tekmovanju in k dosežkom usmerjeni družbi. Ta instrumentalna vloga vodi k stresu in zaskrbljenosti, ekspresivna ženska pa to napetost sprošča. V tem smislu se instrumentalna in ekspresivna vloga dopolnjujeta“ (Haralambus, Holborn: 595).

- Ann Oakley nasprotno trdi, da je ekspresivna vloga gospodinje matere družbeno konstruirana, ni nujna za delovanje družine in obstaja zaradi prikladnosti moškim. „Materinska vloga kot izrazito spolna vloga je posledica socializacije in družbene vzgoje preko usmerjanja, spolne manipulacije, verbalnega apeliranja in različnih aktivnosti“ (Haralambus, Holborn: 597).

Ule (2008) pa prikaže, da se je v sodobnosti pritisk na družbene vloge spremenil. Deklet se danes ne socializira v spolno vlogo ob pomoči tradicionalnih diskurzov materinske vloge gospodinjstva, ampak s pritiski glede fizičnega videza, telesne samopodobe, modnih smernic in zahtev po normativni seksualnosti.

1.10.2 Hendikepirani

Iz Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 63/04) izhaja, da je invalid oseba, ki pridobi status, pri kateri so z odločbo pristojnega organa ugotovljene trajne posledice telesne ali duševne okvare ali bolezni in ima zato bistveno manjše možnosti, da se zaposli ali ohrani zaposlitev ali v zaposlitvi napreduje.

V komentarju Drobnič (2009) opozarja, da poimenovanje oseb z duševnimi in/ali telesnimi okvarami kot invalidov prinaša nezaželeno stigmatizacijo oziroma pečat. Zaposlitvena rehabilitacija vzpostavlja pogoje za enakost invalidov na trgu delu. Gre za pridobitev potrebnih (dodatnih ali nadomestnih) znanj, zagotovitev prilagoditev in pripomočkov za delo in uveljavljanje ukrepov na trgu dela, ki zagotavljajo konkurenčnost invalidov. 5. člen govori o prepovedi diskriminacije. „Prepovedana je neposredna in posredna diskriminacija pri zaposlovanju invalidov, v času trajanja zaposlitve in v zvezi s prenehanjem zaposlitve ter v postopkih po tem zakonu“. Zaradi njihovega neenakega osnovnega položaja pa je dopustna pozitivna diskriminacija invalidov, torej, da imajo invalidi prednost pred ostalimi.

Ukrepi so namenjeni zagotavljanju enakih možnosti pri delu in zaposlitvi.

Mladi hendikepirani so izpostavljeni tudi dodatnim družbenim diskriminacijam. Zaradi svoje starosti so deležni pomilovanja. Pogosti so komentarji „Vse življenje ima še pred sabo, pa se ji je zgodila takšna nesreča.“

Pečarič (2005) izpostavi, da so hendikepirani obravnavani ne le skozi prizmo medicinskega in psihološkega diskurza, ampak tudi preko izgubljenega seksualnega potenciala. Dojeti so kot aseksualni, ki niti ne čutijo seksualne želje oziroma si jih nihče niti ne želi. Hendikepirana ženska pa je dojeta kot posebno ranljiva, občutljiva in krhka, bolj čustvena in nestabilna. Z zdravorazumske perspektive je hendikepirana ženska videna kot izgubljeni družbeni in osebni potencial. Zato niso redke izjave: »Tako lepa, pa invalid! Kakšna škoda, res kruto.« »Tako mlada, pa na vozičku.« »Še dobro, da ima tako voljo do življenja in da je tako brihtna.« »Saj ni važen videz, ampak tisto, kar ima kdo v sebi, in vidi se, da je notranje lepa.«

1.10.3 Brezdomci

Brezdomstvo mladih je pojav, povezan z zmanjševanjem javnih sredstev in s klimo, ki spodbuja vse večjo tekmovalnost in od ljudi zahteva prilagodljivost in prožnost. Na eni strani se razlogi za brezdomstvo naslanjajo na strukturne razloge, na drugi pa k individualističnim. Po definiciji je brezdomstvo problematika, povezana s težavami glede nastanitve. Trg stanovanj, predvsem javnih in cenovno dostopnih, se je v zadnjih desetletjih zmanjšal.

Liddiart in Hudson (v Dekleva 2007) zavračata takšno dihotomno delitev in menita, da so razlogi kompleksnejši in širši. Ponujata pet možnih pogledov na brezdomstvo mladih:

- politični model (podobno kot strukturni model vidi izvir brezdomstva v strukturi družbe prej kot pa v individualnih dejavnikih)
- model individualne odgovornosti (krivdo in odgovornost pripisuje brezdomcem samim in njihovim lastnostim oz. vedenju)
- patološki model (prav tako vidi vzrok za brezdomstvo pri posamezniku samem, a mu ne pripisuje nujno krivde oz. odgovornosti)
- infantilizirajoči model (je individualni model, ki pa ne poudarja odgovornosti posameznika, saj ga ravno opisuje kot nezrelega, ranljivega, otročjega in naivnega)

- spiritualni-religijski model (po njem je brezdomstvo povezano z duhovno revščino tako posameznika samega kot tudi družbe)

Kot tretjo razlago marginalizacije in posledične izključenosti s trga dela Gallie (v Dekleva 2007) ponuja zelo ozko, a v praksi ne nepomembno in pogosto uporabljeno obliko pojasnjevanja ali opravičevanja izključenosti, tisto, ki se nanaša na finančni vidik. „Po njej naj bi ljudje ne bili motivirani za delo, ker naj bi jim plačilo, ki ga dobijo, ne nudilo kaj dosti več prihodka kot socialna podpora“ (Dekleva, 2007: 128).

Razpotnik (2007) opozarja, da tudi brezdomci pogosto lastno situacijo vidijo kot lastno krivdo in odgovornost. Hkrati pa tudi poudarjajo visoko stopnjo nadzora nad svojim lastnim življenjem in odločitvami. Pri tistih mladih, katerih primarne družine so zaznamovale negativne izkušnje, je pričakovati, da bodo življenje na cesti opisovali kot ugodno in varno. Prav brezdomni mladi pojem doma ne povezujejo z varnostjo in gotovostjo, saj so jih doma zaznamovale negativne izkušnje.

Walther in Pohl (2005 v Ule 2008: 217) sta naštel skupine mladih, ki so dolgoročno v ekonomskem socialnem in psihološkem smislu najbolj ranljivi:

- mladi, ki so predčasno izključeni iz izobraževanja ali šole
- tisti, ki naredijo neposreden prehod iz šole na delo in vstopijo v nizko kvalificirane in nestabilne segmente trga dela
- tisti, ki po poklicnem usposabljanju vstopijo v nestabilne segmente trga dela ali postanejo nezaposleni takoj po usposabljanju
- tisti s slabimi izobraževalnimi kvalifikacijami
- mladi, ki nimajo finančne ali čustvene podpore svoje družine
- tisti, ki gredo po alternativni poti (na primer zgodnje starševstvo).

1.11 BREZPOSELNOST V OBČINI TRBOVLJE

Brezposelnost v Občini Trbovlje je višja od slovenskega povprečja. Podatki statističnega urada Republike Slovenije kažejo, da se v zadnjem obdobju stopnja brezposelnosti zmanjšuje. Marca 2016 je bilo v Občini Trbovlje 19,7 % registriranih brezposelnih oseb. Januarja 2016 je bilo v občini več kot petina brezposelnih (20,5 %). V obdobju pred začetkom gospodarske krize je bila stopnja registrirane brezposelnosti občutno manjša. Pred osmimi leti, januarja 2008 je bilo brezposelnih le nekaj več kot desetina registriranih

(10,9%).

(http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0700960S&ti=&path=../Database/Dem_soc/07_trg_dela/05_akt_preb_po_regis_virih/01_07009_aktivno_preb_mesecno/&lang=2)

Stopnja registrirane stopnje brezposelnih mladih je nad povprečjem občine. Januarja 2016, je bilo v starostni skupini 15-24 let 43,9 % brezposelnih, v starostni skupini 25-29 let pa 29,6 %. Marca 2016 se je stopnja brezposelnosti znižala, kljub temu pa je bil skoraj vsak drug občan v občini v starostni skupini 15-24 let brezposelen (40,1 %), v starostni skupini 25-29 let pa malo več kot četrtina (26,8 %). Podatki za celotno Slovenijo kažejo precej manjše stopnje registrirane brezposelnosti. V starostni skupini 15-24 let je bilo marca 2016 skupno 25,2 % brezposelnih, v skupini 25-29 let pa 15,9 %.

Za ocenjevanje stanja na trgu dela pa je pomembna tudi številčna primerjava delovno aktivnega prebivalstva. V Občini Trbovlje je bilo januarja 2016 delovno aktivnih 184 posameznikov, v skupini 15-24 let, 555 posameznikov in posameznic, v skupini 25-29 let. Marca 2016 pa 193 posameznikov in posameznic (15-24 let) in 583 posameznikov in posameznic (25-29 let).

Primerjava med delovno aktivnimi in odstotnim zmanjšanjem registrirano brezposelnih kaže, da je kljub povečanju delovno aktivnih mladih v primerjavi z zmanjšanjem stopnje brezposelnosti mladih precej manjša. Medtem ko se je v skupini 15-24 let v primerjavi januarja 2016 in marca 2016 stopnja brezposelnosti zmanjšala za 14,9 % pa je število delovno aktivnih mladih naraslo le za 9 posameznikov ali 4,9 %. V starostni skupini 25-29 let se je stopnja brezposelnosti zmanjšala za 9,5 %, število delovno aktivnih pa se je v prvih dveh mesecih leta 2016 povečala za 28 posameznikov in posameznic ali za 5 %. (http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0700995S&ti=&path=../Database/Dem_soc/07_trg_dela/05_akt_preb_po_regis_virih/01_07009_aktivno_preb_mesecno/&lang=2)

Neravnovesje v teh številkah nam pove, da je na Zavod za zaposlovanje v Občini Trbovlje prijavljenih čedalje manj brezposelnih mladih. S tem „izpadejo“ iz sistema in niso več šteti kot brezposelni. Veliko brezposelnih mladih se iz občine preseli v bolj perspektivne gospodarske regije Slovenije ali pa v tujino. Kaže pa tudi na precejšnje zmanjšanje kohorta mladih, še posebej v starosti 15-29 let. Statistični padec brezposelnosti mladih tako ne pokaže prave slike krepkega izboljševanja stanja na trgu dela. V skupini 15-24 let lahko

sklepamo tudi, da se šolanje mladih z novim bolonjskim sistemom podaljšuje, mladi pa odlašajo z zaključevanjem šolanja. S statusom študenta se namreč ne morejo prijaviti na zavod za zaposlovanje. S teh podatkov pa po drugi strani ne moremo z gotovostjo trditi, kakšno je v resnici stanje na trgu dela. Obseg sive ekonomije in zaposlovanje dela na črno nista uradno znana. Po teh podatkih lahko sklepamo, da se v občini stanje na področju brezposelnosti mladih v obliki socialne varnosti zaposlitve ne izboljšuje.

V ukrep Usposabljanja in izobraževanja v marcu beležimo 171 vključitev, v ukrep Spodbude za zaposlitev 337 vključitev, ter v ukrep Kreiranja delovnih mest 1.413 vključitev. Največji delež vključitev v ukrepe APZ predstavljajo dolgotrajno brezposelne osebe. Skupaj je bilo v ukrepe APZ v prvih treh mesecih letošnjega leta vključenih 5.033 oseb, število aktivnih pogodb konec marca 2016 pa je bilo 5.535. Delež mladih, ki so bili vključeni v ukrepe Aktivne politike zaposlovanja, je bil 35 %, 19,5 % je bilo starejših od 50 let, 58,9 % dolgotrajno brezposelnih, 12,5% pa brez poklicne in strokovne izobrazbe. (ZRZS 2016: 10)

2 PROBLEM

V časih pred osamosvojitvijo je bila Občina Trbovlje ena izmed znanih industrijskih središč Slovenije. Ob zamenjavi gospodarskega sistema je večina podjetij zaradi zadolženosti, neproduktivnosti in nezmožnosti konkurirati na trgu, propadla, ob tem pa se je podoba občine spremenila v eno najbolj depriviranih v celotni Sloveniji. Slaba gospodarska klima im pomanjkanje novih investicij pa tudi ne ustvarita dovolj novih delovnih mest. Mladina je še posebej prizadeta, veliko je zaposlenih v drugih bolj razvitih delih Slovenije. Prehod iz mladosti v odraslost je zelo stresen, brezposelnost pa je eden izmed glavnih razlogov za takšno stanje.

Dne 12. 4. 2013 je pričel veljati Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o urejanju trga dela (ZUTD-A), ki je ukinil obvezno prijavo prostega delovnega mesta pri Zavodu. Ker lahko delodajalci, ki ne sodijo v javni sektor ali niso gospodarske družbe v večinski lasti države, objavo prostega delovnega mesta zagotovijo sami, o tem pa ZRSZ ne obveščajo, slednji nima več podatkov o vseh prostih delovnih mestih v državi, prav tako ni več mogoča primerjava s podatki iz preteklih obdobj. (http://www.ess.gov.si/_files/8515/MI_2016_03.pdf)

V raziskavi me bo zanimalo kako brezposelni mladi doživljajo sodelovanje z zavodom za zaposlovanje, kolikšno motivacijo imajo, da hodijo na storitve, katere storitve koristijo brezposelni mladi in koliko so sploh seznanjeni s temi storitvami? Zanimalo me bo tudi, ali se je mnenje uporabnikov na zavodu za zaposlovanje od njihovega prvega stika do danes kaj spremenilo. Se je njihovo mnenje spremenilo na boljše ali na slabše? Kakšna pričakovanja imajo uporabniki z izkušnjo zavoda za njihovo nadaljnjo kariero. Ali mislijo, da bodo bolj zanimivi za potencialne prihodnje delodajalce?

Z raziskavo želim izvedeti:

1. Kako so zadovoljni z zavodom pri iskanju zaposlitve?
2. Ali so pred prvim obiskom zavoda imeli zaupanje, da bodo s pomočjo ukrepov dobili zaposlitev
3. Katere ukrepe so že koristili ali pa jih še bodo?
4. Kako so seznanjeni z ukrepi na zavodu?
5. Ali so s posameznimi storitvami in ukrepi zadovoljni ali nezadovoljni?
6. Kako so spremenili mnenje o zavodu pred prvim obiskom in do danes?

7. Bodo s pomočjo zavoda pridobili izkušnje, ki bodo pozitivno vplivale na njihove nadaljne karijerne možnosti?
8. Ali so zaposleni?
9. Na kakšen način so našli zaposlitev?
10. Ali se je njihovo finančno stanje kot posledica sodelovanja v programih zavoda spremenilo na boljše?

V svoji raziskavi bom postavil naslednje hipoteze, ki jih bom na koncu glede na rezultate anket potrdil ali ovrgel:

H1 Več kot polovica anketirancev je nezadovoljnih ali zelo nezadovoljnih s pomočjo zavoda pri iskanju njihove zaposlitve.

H2 V povprečju so uporabniki najbolj zadovoljni s programom Javna dela.

H3 Tisti, ki ne koristijo nobenega ukrepa, so s storitvami v povprečju zadovoljni pod oceno 3.

H4 Več kot polovica anketirancev misli, da sodelovanje v ukrepih in programih ne bo imelo pozitivnega vpliva na njihovo nadaljno kariero.

3 METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE

Raziskava bo kvantitativna, saj bom rezultate zbiral z anketo. Pri enem vprašanju bodo anketiranci imeli možnost odgovarjati na vprašanja s svojimi besedami, zato bo v manjši meri tudi kvalitativna. Poleg tega bo tudi deskriptivna. Namen opisne raziskave je količinsko oceniti osnovne značilnosti pojava, ki ga preučujemo, lahko pa tudi ugotavljamo obstoj in jakost zveze med dvema ali več pojavi. Z raziskavo bom opisoval življenjske razmere določene populacije.

Spremenljivke: podpora Zavoda za zaposlovanje, zaupanje do Zavoda, uporaba ukrepov, seznanjenost z ukrepi, zadovoljstvo z ukrepi, sprememba mnenja o Zavodu, učinki za nadaljnjo kariero, status zaposlitve, sprememba finančnega stanja, spol, starost

3.2 MERSKI INSTRUMENT

Kot merski instrument sem uporabil anketo. Vsebuje 12 vprašanj, na 9. vprašanje odgovarjajo samo tisti, ki so na 8. vprašanje odgovorili z odgovorom, da so zaposleni. Vprašanja so različnega tipa. Anketa vsebuje dve vprašanji o splošnih podatkih o spolu in starosti, pri nekaterih vprašanjih je potrebno obkrožiti odgovor, pri nekaterih pa lahko anketiranci na vprašanja odgovorijo tudi z besednim opisom. Pri nekaterih vprašanjih pa se izbere ustrezno stopnjo strinjanja s posamezno izjavo.

3.3 POPULACIJA

Populacija so trenutni ali pretekli uporabniki Zavoda za zaposlovanje med 24. in 29. letom starosti. Med njimi so brezposelni prijatelji, znanci in kontakti, ki sem jih pridobil preko teh prijateljev, ter mladi, ki so Zavod za zaposlovanje v Trbovljah obiskali v dneh 23. 5, 24. 5 med 9-11 uro, ter 25. 5. med 15-17 uro. 13 anket sem pridobil v dneh 23. 5, 24. 5 ter 25. 5 ob njihovem obisku zavoda, 23 anket pa preko prijateljev in ostalih kontaktov. Skupno je anketirancev 36.

Vzorčenje bo nesistematično in priročno, saj bodo anketiranci izbrani naključno in iz kroga prijateljev in znancev.

3.4 ZBIRANJE PODATKOV

Anketiranje je potekalo v času med 5. 5. 2016 in 25. 5. 2016. V prvih 23-ih dneh sem ankete zbiral in izvajal med prijatelji s stalnim prebivališčem v občini Trbovlje, za katere sem izvedel, da obiskujejo zavod za zaposlovanje, ali pa so ga obiskovali in imajo z njim trenutno sklenjeno pogodbo. Večino anket sem zbral pri njih doma, s seboj pa sem prinesel škatlo z rezo, v katero so takoj po izpolnitvi vseh odgovorov odvrgli anketni vprašalnik. S tem je bila varovana njihova anonimnost. Nekaj dodatnih kontaktov sem dobil tudi od njih, zato sem posredno kontaktiral tudi prijatelje ali znance od mojih prvotnih poznanstev, ter ponovil postopek. V zadnjih treh dneh pa sem pred vhodom zavoda za zaposlovanje postavil stojnico, kjer sem naključne mimoidoče mlade pred vhodom ali v odhajanju iz stavbe zavoda zaprosil za izpolnitev ankete. Pred tem sem jih vprašal po njihovi starosti.

3.5 OBDELAVA PODATKOV

Vse odgovore sem najprej po vrsti vsakega vprašanja uredil v enotno tabelo. Potem sem z računalom primerjal, koliko odgovorov je glede na celoto dobilo konkretno vprašanje, ter jih ročno zapisal. Nato sem odgovore vnesel v program Open Office, iz tabel pa sem grafe izdelal s programom Google Sheets.

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

4.1 ZADOVOLJSTVO S PODPORO ZAVODA PRI ISKANJU ZAPOSLOTITVE

Graf 4.1: Zadovoljstvo s podporo zavoda pri iskanju zaposlitve

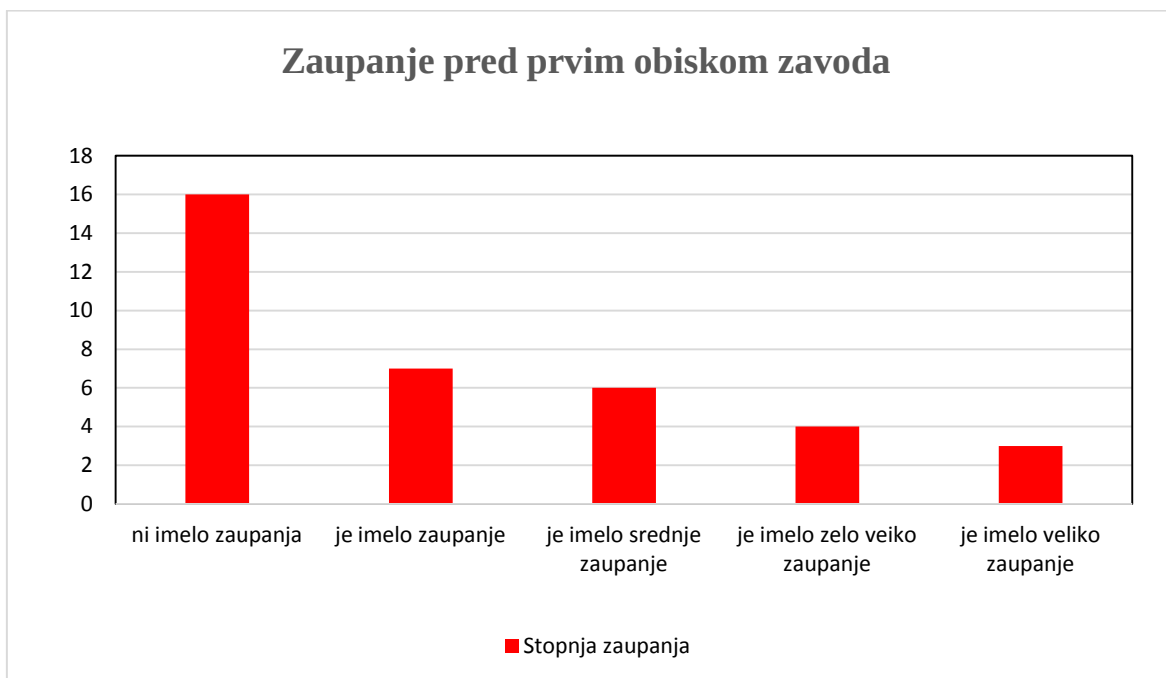

Od skupnih 36 anketirancev jih največ med njimi ni niti nezadovoljenih niti zadovoljenih s podporo zavoda za zaposlovanje. Takšnih je 36 % ali skupno 13. 3% ali skupno 9 anketirancev je s podporo zavoda nezadovoljnih. 6 ali 16,7 % anketirancev je s podporo zavoda zadovoljnih. Izenačeni so tisti, ki so zelo zadovoljni in tisti, ki so zelo nezadovoljni, z vsak po 4 odgovore ali 11,1 %.

Ugotavljam, da so tisti, ki so ob izpolnjevanju ankete bili zaposleni s podporo zavoda, bolj zadovoljni kot tisti, ki so kljub obiskovanju zavoda še vedno brezposelni. Tisti, ki niso niti nezadovoljni niti zadovoljni, pa v večji meri sodelujejo v programih, ki jim še niso prinesli zaposlitve, ali pa s pridobljeno zaposlitvijo niso najbolj zadovoljni.

4.2 ZAUPANJE PRED PRVIM OBISKOM ZAVODA

Graf 4.2: Zaupanje pred prvim obiskom zavoda

Skoraj polovica vprašanih pred prvim stikom z zavodom za zaposlovanje ni imelo zaupanja, da bo to sodelovanje pozitivno vplivalo na njihovo zaposlitev. Takšnih je bilo 16 od skupno 36 anketiranih, kar je skupaj kar 44,4 %. Več kot polovica manj, 7 ali nekaj manj kot petino vseh vprašanih, je nasprotno zaupala zavodu (19,4 %). Srednje jih je zaupalo 6 anketiranih, kar je natanko šestina vseh (16,7 %). Zelo veliko zaupanje so izkazali štirje, kar je ena devetina vseh (11,1 %), najmanj od vseh pa jih je imelo veliko nezaupanje, trije (8,3 %).

Ugotavljam, da večina pred prvim obiskom zavoda ni imela zaupanja v izboljšanje njihovega položaja na področju zaposlitve, zaradi nezaupanja, ki ga imajo ljudje do državnih institucij in državne politike. Poleg tega je v občini negativna družbena klima, saj je brezposelnost visoka.

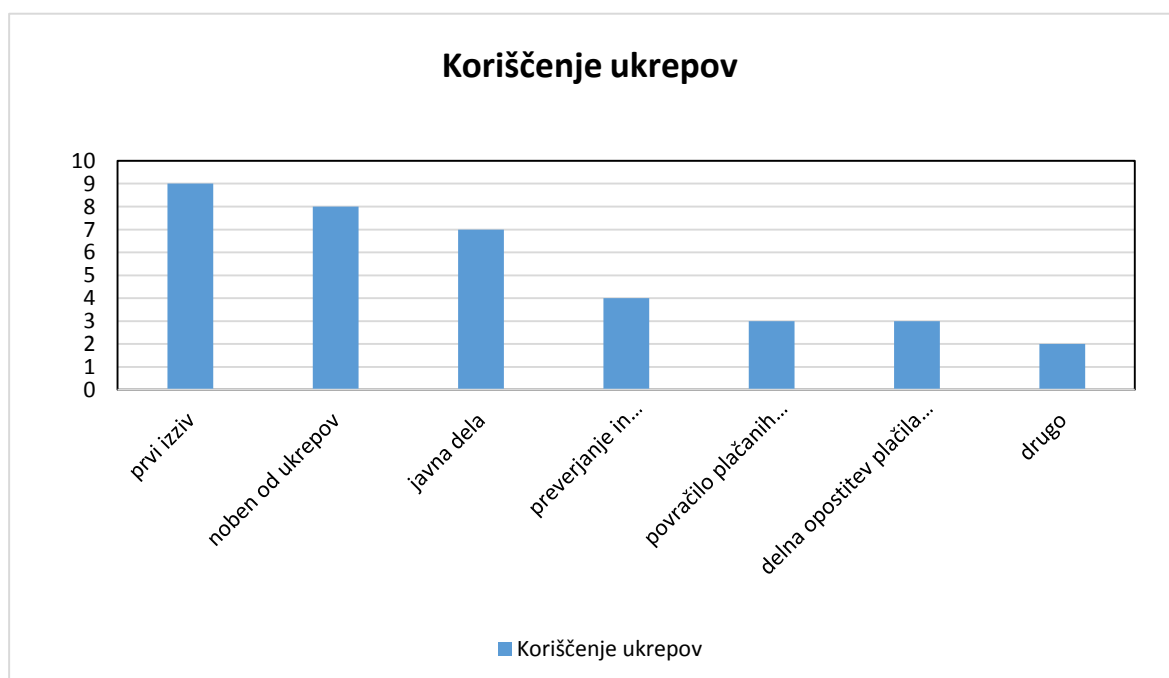
4.3 KORIŠČENJE UKREPOV

Največ mladih koristi ali je koristilo program Prvi izziv, vseh skupaj je takih bilo devet, kar znese četrtno od vseh (25 %). Osem anketirancev je obkrožilo odgovor, da niso koristili nobenega od naštetih ukrepov, kar je 22,2 %, na Javna dela pa so vključeni ali je bilo

vključenih sedem anketirancev, kar je 19,4 %. Po pogostosti uporabe sledijo programi Preverjanje in potrjevanje nacionalne poklicne kvalifikacije, ta odgovor so obkrožili štirje (11,1 %). Povračilo plačanih prispevkov in delna oprostitev plačila za samozaposlene so obkrožili trije (8,3 %). En anketiranec obiskuje program PUM – Projektno učenje za mlade, ena anketiranka pa Podjetniško usposabljanje.

Ugotavljam, da največ anketirancev koristi Prvi izziv zato, ker je pogoj za vključitev v program prijavljenost na zavodu 3 mesece. Glede na starost anketirancev, ki so starejši od 24 let in mlajši od 29 let, je visok delež v tem vzorcu logičen. Pri tej starosti je tudi velik del mladih že zaključilo z izobraževanjem, kar je drugi pogoj za prijavo na ta program.

Graf 4.3: Koriščenje ukrepov

4.4 SEZNANJENOST Z UKREPI ZAVODA ZA ZAPOSLOVANJE

Tabela 4.1: Seznanjenost z ukrepi zavoda

	1	2	3	4	5
Preverjanje in potrjevanje NPK* ali TK**	2 ODG (5,6%)	10 ODG (27,8%)	16 ODG (44,4%)	8 ODG (22,2%)	0 ODG (0%)
Delna oprostitev prispevkov za samozaposlene	2 ODG (5,6%)	12 ODG (33,3%)	16 ODG (44,4%)	4 ODG (11,1%)	2 ODG (5,5%)

Povračilo plačanih prispevkov	2 ODG (5,6%)	11 ODG (30,6%)	14 ODG (38,9%)	6 ODG (16,7%)	3 ODG (8,3%)
Prvi izziv	1 ODG (2,8%)	7 ODG (19,4%)	16/36 ODG (44,4%)	8/36 ODG (22,2%)	4/36 ODG (11,1%)
Javna dela	0 ODG (0%)	9 ODG (25%)	16 ODG (44,4%)	7 ODG (19,4%)	4 ODG (11,1%)

*NPK pomeni nacionalna poklicna kvalifikacija

**TK temeljna kvalifikacija

Prav pri vseh programskih ukrepih, je na lestvici seznanjenosti s posameznimi ukrepi na petstopenjski lestvici najbolj pogost odgovor 3, kar pomeni, da je večina anketirancev z vsemi naštetimi ukrepi seznanjena srednje dobro. Takih je skoraj polovica (16 odgovorov) pri Preverjanju in potrjevanju nacionalne poklicne kvalifikacije, Delni oprostitvi prispevkov za samozaposlene, pri Prvem izzivu in Javnih delih. Dva anketiranci (14 odgovorov) manj sta pri sredinskem odgovoru 3 obkrožila Povračilo plačanih prispevkov. Na prvi pogled je ta analiza lahko zavajajoča, saj so posamezniki v največji meri največkrat enake točke seznanjenosti dali pri odgovorih Delna oprostitve prispevkov za samozaposlene in Povračilu plačanih prispevkov. To je precej verjetno posledica tega, da gre pri obeh ukrepih za precej sorodno obliko pomoči ukrepa davčne razbremenitve, v enem primeru za mlade podjetnike, ki bi odprli lastno samostojno podjetje, v drugem pa za podjetnike, ki bodo zaposlili mlado osebo.

Ugotavljam, da je toliko anketirancev srednje seznanjenih z vsemi ukrepi, ker so jim ob obiskih in srečanjih na Zavodu okvirno in splošno predstavljeni prav vsi. Občutek imajo, da so osnovno informirani o teh ukrepih, v podrobnosti pa se niso spuščali. Verjetno je tudi, da so bili nekoč s temi ukrepi bolj seznanjeni in so o njih vedeli več, po določenem času pa so pozabili podrobnosti. Poleg tega so vsi ukrepi na enak način sistematično skupno predstavljeni tudi na internetni strani. Anketiranci so od začetka njihove brezposelnosti raziskovali različne možnosti za reševanje njihovega položaja.

Na večinsko sredinsko seznanjenost pri praktično vseh ukrepih, kažejo tudi ostali odgovori. Po pogostosti odgovoru 3 sledi odgovor 2, to so tisti, ki so bolj neseznanjeni kot seznanjeni. Ta odgovor statistično ni nezanemarljiv, saj je pri prvih treh ukrepih to stopnjo izbralo okoli 30 % vseh. Pri Prvem izzivu in Javnih delih je delež malo manjši. Takšno stanje je logično, saj je anketno vprašanje 3 pokazalo, da največ anketirancev uporablja ali pa je

uporabljalo ta dva ukrepa, s tem pa je njihova seznanjenost v manjši meri manjša.

Na petstopenjski lestvici je tretji najbolj pogost odgovor 4. Ravno obratno kot pri odgovoru 2, sta pri tej stopnji bolj pogosta Prvi izziv in Javna dela. Sklepam, da je tako tudi zato, ker sta omenjena ukrepa tudi zanimivejša za mlade brezposelne. Tudi pri stopnji 5 (povsem seznanjeni) sta Javna dela in Prvi izziv bolj pogost odgovor kot ostali. Javni izziv je tudi precej nov ukrep, verjetno na zavodu predstavitvi dajejo večji poudarek prav temu ukrepu. Kljub temu so odstopanja precej majhna, zato je lahko takšno sklepanje tudi napačno in takšne rezultate lahko pripišemo večji pogostosti uporabe Prvega izziva v tem vzorcu anketirancev.

Najmanj pogost odgovor sta imela oba najbolj skrajna odgovora na lestvici seznanjenosti. Najbolj seznanjeni so bili anketirani s Prvim izzivom in Javnimi deli, vsak izmed teh odgovorov je prejel 4 odgovore, kar je natanko ena devetina. Tabela odgovorov prikaže tudi jasno korelacijo med anketiranci, ki koristijo ali so koristili ta ukrep, in njihovo veliko seznanjenostjo. Prav vsi štirje s stopnjo seznanjenosti 5 so namreč pri prejšnjem anketnem vprašanju obkrožili Prvi izziv.

Pričakovano je najmanj odgovorov prejel odgovor Preverjanje in potrjevanje nacionalne poklicne ali temeljne kvalifikacije. Pri prejšnjem odgovoru je namreč najmanj anketiranih tudi izbralo ta odgovor. Niti en anketiranec ni izbral te možnosti, kljub temu, da trije koristijo ali so koristili ta ukrep. So pa vsi trije obkrožili eno stopnjo nižji odgovor 4, kar kaže na še vseeno dobro seznanjenost. Sklepamo lahko, da so razlike v seznanjenosti tudi posledica manjšega zadovoljstva z ukrepom samim, saj gre pri kvalifikacijah za neke vrste pridobivanje nekega naziva in izobraževanja in kot takega razumljenega šele kot poti do konkretne zaposlitve in finančne dobrobiti za posameznike.

Primerjava seznanjenosti z ukrepi kot celote kaže, da so na petstopenjski lestvici v povprečju anketiranci z ukrepi seznanjeni z oceno 3,0. V tej statistiki odstopajo tisti, ki niso vključeni ali niso bili vključeni v noben ukrep ali program, in sicer s povprečjem seznanjenosti 2,3, kar je precej nižje od povprečja. To je precej zaskrbljujoč podatek, saj bi lahko sklepali, da bo ravno ta skupina anketiranih, ki je tudi nadpovprečno brezposelna, najbolj motivirana za zbiranje informacij o možnih oblikah pomoči. Ob tem lahko sklepamo, da se pri posameznikih, ki nimajo nobene koristi od zavoda, razvijejo občutki apatije in resigniranosti, ti posamezniki v manjši meri verjamejo, da bodo imeli od zavoda konkretne koristi, zato njihovo zanimanje za konkretne ukrepe in programe upade in se za

njih ne zanimajo.

4.5 ZADOVOLJSTVO S STORITVAMI ZAVODA ZA ZAPOSLOVANJE

Tabela 4.2: Zadovoljstvo s storitvami zavoda

	1	2	3	4	5	6
Preverjanje in potrjevanje NPK ali TK	1 ODG (2,8%)	12 ODG (33,3%)	13 ODG (36,1%)	1 ODG (2,8%)	0 ODG (0%)	9 ODG (25%)
Delna oprostitvev prispevkov za samozaposlene	2 ODG (5,6%)	12 ODG (33,3%)	12 ODG (33,3%)	1 ODG (2,8%)	1 ODG (2,8%)	8 ODG (22,2%)
Povračilo plačanih prispevkov	2 ODG (5,6%)	9 ODG (25%)	13 ODG (36,1%)	3 ODG (8,3%)	0 ODG (0%)	9 ODG (25%)
Prvi izziv	2 ODG (5,6%)	7 ODG (19,4%)	13 ODG (36,1%)	6 ODG (16,7%)	4 ODG (11,1%)	4 ODG (11,1%)
Javna dela	2 ODG (5,6%)	7 ODG (19,4%)	13 ODG (36,1%)	6 ODG (16,7%)	4 ODG (11,1%)	4 ODG (11,1%)

Tudi pri zadovoljstvu s posameznimi programi in storitvami zavoda, je bil prav pri vseh najbolj pogost odgovor 3, kar pomeni, da je zadovoljstvo s temi ukrepi na nekakšni srednji stopnji. Zanimivo je prav pri vseh storitvah 13 anketirancev izbralo ta odgovor, razen pri Delni oprostitvi prispevkov za samozaposlene, kjer je 12 anketiranih obkrožilo srednje zadovoljstvo.

Precej nezadovoljni so anketirani s Preverjanjem in potrjevanjem NPK ali TK, 12 izmed vseh je na petstopenjski lestvici obkrožilo stopnjo zadovoljstva z 2. Zanimivo je, da je ta ukrep kot takega označilo tudi 9 tistih, ki v tem ukrepu ni sodelovalo ali ne sodeluje, med tremi, ki so vključeni ali pa so bili vključeni v ta program, pa je eden zelo nezadovoljen (stopnja 1), eden nezadovoljen (stopnja 2) in eden srednje zadovoljen (stopnja 3). Ti trije anketiranci so tudi z ostalimi storitvami precej nezadovoljni. Ugotovimo lahko, da je njihovo nezadovoljstvo z delom zavoda precejšnje. Imajo namreč občutek, da se njihov osebni položaj na področju zaposlenosti ni izboljšal.

Tisti, ki niso vključeni v noben ukrep ali program, so v povprečju z vsemi programi ali storitvami zadovoljni z oceno 2,33. Šest izmed osmih takih v vzorcu je kljub temu, da niso udeleženi v nobenem izmed naštetih možnosti ocenilo prav vse. Dva pa sta se odločila tudi za odgovor 6 in se tako ne počutita dovolj seznanjena, da bi lahko ocenjevala. Sklepam, da imajo zaradi njihovega položaja željo po udeležbi v teh ukrepih, zato se zanimajo za njih in brez konkretnih izkušenj z njimi tudi ocenjujejo posamezne storitve. Njihovo nizko zadovoljstvo pa lahko razumemo tudi s stališča, da od ukrepov še niso imeli neposredne koristi in lahko s tem ocenjujejo tudi sistem dodeljevanja te pomoči in ne nujno ukrepov samih.

V povprečju so najbolj zadovoljni s programom Prvi izziv. Na petstopenjski lestvici zadovoljstva jih je 32 program ocenilo z oceno 3,09, kar je malo bolje od nekaj srednjega zadovoljstva. Pomemben pa je tudi podatek, da je med tistimi devetimi anketiranimi, ki je uporabljalo ali uporablja Prvi izziv, povprečna stopnja zadovoljstva 3,77. Tudi pri tistih, ki niso vključeni v ta program, pa so le štirje ne počutijo dovolj seznanjene, da bi lahko ocenjevali. Sklepamo lahko torej, da tudi med vzorcem ostalih anketiranih za ta ukrep vlada večje zanimanje kot za ostale. Glede na zadovoljstvo tistih, ki so v ta program vključeni, lahko sklepamo, da Zavod za zaposlovanje ta ukrep dobro predstavlja svojim uporabnikom in da so z njim v veliki meri zadovoljni.

Precej nezadovoljni pa so na drugi strani uporabniki s Preverjanjem in potrjevanjem NPK ali TK. Povprečna ocena zadovoljstva je 2,52 med 27-imi, ki so ocenili ta program. 9 jih je obkrožilo, da se ne počutijo dovolj seznanjene, da bi lahko ocenjevali. Med tistimi tremi, ki so v ta program vključeni ali so bili vključeni, pa je eden izmed njih zelo nezadovoljen, dva pa sta podala oceno 3 (srednje zadovoljstvo), kar je v povprečju zadovoljstvo 2,33. Pri tem programu pa je tudi več takih, ki niso dovolj seznanjeni o tej storitvi, takšnih je devet anketiranih (25 %). Sklepam, da je v vzorcu velik delež takšnih posameznikov, ki že imajo pridobljen poklicni naziv in kot taki niso zainteresirani za dodatne programe usposabljanja ali izobraževanja. Zato niti ne poizvedujejo in se ne zanimajo zanje.

Javna dela in Prvi izziv imata povsem identične stopnje pri vseh odgovorih, niso pa pri vseh anketiranih identični odgovori. Tudi pri tistih, ki koristijo ali so koristili Javna dela, je njihovo zadovoljstvo s tem ukrepom višje od povprečnega zadovoljstva. Zanimivo pa je, da je pri tistih, ki so neposredno udeleženi ali so bili udeleženi, povprečna ocena zadovoljstva nižja (2,86) od povprečja zadovoljstva nasploh (3,09). To pomeni, da so

nekoliko razočarani in so imeli višja pričakovanja od te storitve. Kljub temu pa lahko sklepamo, da je relativna visoka ocena v primerjavi z drugimi storitvami posledica tega, da se v Javna dela lahko vključijo t.i. dolgotrajno brezposelni. Po tako dolgi brezposelnosti so posamezniki bolj pripravljeni sprejeti kakršnokoli zaposlitev. Sklepam tudi, da anketiranci menijo, da je negativna stran javnih del v tem, da jim je omogočena le enoletna zaposlitev na področjih socialnega varstva, vzgoje in izobraževanja, kulture, okolja in prostora, kmetijstva in na drugih sorodnih področjih. Velikokrat so tako zaposleni na področjih, ki nimajo povezave z njihovo izobrazbo.

Tudi program Delne oprostitve prispevkov za samozaposlene ima nizko oceno 2,46. Sklepam, da ima veliko uporabnikov željo po oprostitvi prispevkov, vendar mislijo, da ta pomoč ni zagotovljena v dovoljšni meri. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju omogoča, da so samozaposleni lahko delno oproščeni plačila prispevkov za obvezno socialno zavarovanje. Ta oprostitev plačila pa se prizna za obdobje dveh let po prvem vpisu v poslovni register ali v drug register ali evidenco.

4.6 VPLIV UKREPOV NA ZAVODU PRI NADALJNI KARIERI

Graf 4.4: Vpliv ukrepov na zavodu pri nadaljni karieri

22 anketirancev meni, da bodo imeli ukrepi Zavoda za zaposlovanje pozitivne vplive na njihove prihodnje karijerne možnosti, kar je 61,1 % vseh anketiranih. 14 anketiranih je nasprotno mnenja, da ti ukrepi ne bodo pozitivno vplivali na nadaljnje karijerne možnosti, kar je 38,9 %.

Rezultati so precej presenetljivi, sploh glede na to, da je pri prvem vprašanju stopnje

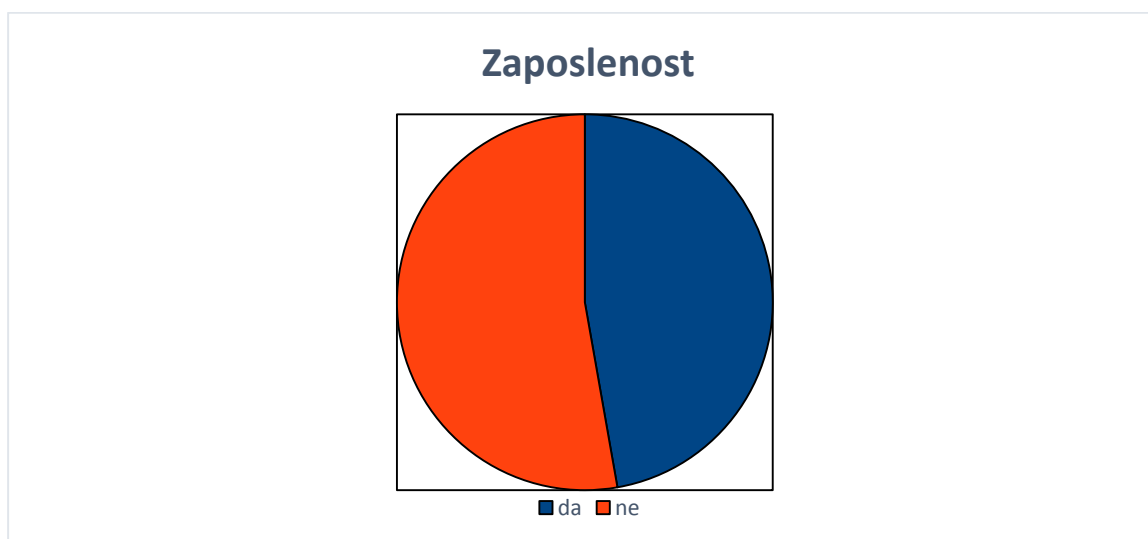
zadovoljstva s podporo zavoda pri iskanju zaposlitve odgovorilo kot zadovoljivo ali zelo zadovoljivo 10 anketirancev od skupno 36. Z DA so očitno odgovarjali tisti, ki so s storitvami na splošno ne počutijo niti zadovoljne niti nezadovoljne. Sklepam, da imajo občutek, da jim bodo do neke mere pri nadaljnji poti ti ukrepi koristili, četudi v manjši meri.

V največji meri so optimistični uporabniki Prvega izziva, da jim bo udeležba na tem ukrepu koristila pri nadaljnji karieri. Glede na prejšnje ugotovitve je logična posledica, saj so že pri prejšnjih vprašanjih izražali nadpovprečno zadovoljstvo v primerjavi z drugimi ukrepi. Kar osem od devetih uporabnikov Prvega izziva je odgovorilo z DA, kar je 88,9 %.

Zanimivo je mnenje tistih, ki ne koristijo nobenih ukrepov. Trije izmed osmih (37,5 %) menijo, da jim bodo ukrepi koristili pri nadaljnjih kariernih možnostih. To pomeni, da nekateri kljub temu, da še niso prišli do ukrepov, mislijo, da bi bila morebitna udeležba koristna.

4.7 ZAPOSLENOST

Graf 4.5: Odstotek zaposlenosti

Na vprašanje, če so našli zaposlitev, je 19 anketiranih odgovorilo z NE, kar znaša 52,8 % od 36 sodelujočih. Z odgovorom, da so našli zaposlitev, je odgovorilo 17 anketirancev, kar znaša 47,2 %.

Največji delež tistih, ki so našli zaposlitev, je vključenih v javna dela, 5 od 6 anketiranih, kar je 83,3 %. Že ime tega ukrepa nakazuje, da gre za pomoč v obliki zaposlitve. Za enega

anketiranega, ki ni zaposlen, lahko sklepamo, da je Javna dela koristil v preteklosti in je trenutno nezaposlen, ali pa je že sklenil pogodbo in trenutno čaka, da začne z delom.

Tudi Prvi izziv ima visok delež zaposlenosti. 7 od 9 uporabnikov tega ukrepa je zaposlenih, kar je 77,8 %. Glede na to, da poskusno delo traja tri mesece, je mogoče kateri izmed dveh anketiranih to stanje ocenil kot nezaposleno. Možno je tudi, da je tako kot pri Javnih delih že zaključil s koriščenjem Prvega izziva.

Niti eden od skupno osmih anketiranih, ki ne koristi nobenega ukrepa, trenutno ni zaposlen. Podatek, da bi bila večina tistih, ki ne koristijo nobenega ukrepa, je pričakovan, vendar pa je vseeno presenetljivo to, da niti eden od osmih ni obkrožil te možnosti. Možno je, da opravljajo kakšna občasna dela, za katera tudi sami ne mislijo, da so enaka zaposlitvi. Mogoče je tudi, da kdo izmed njih opravlja delo na črno in tega ne upa priznati. Sklepam tudi, da je struktura vprašanja, ki sprašuje konkretno o zaposlitvi razumljena kot uradna zaposlitev in ne le kot opravljanje kakšnega dela.

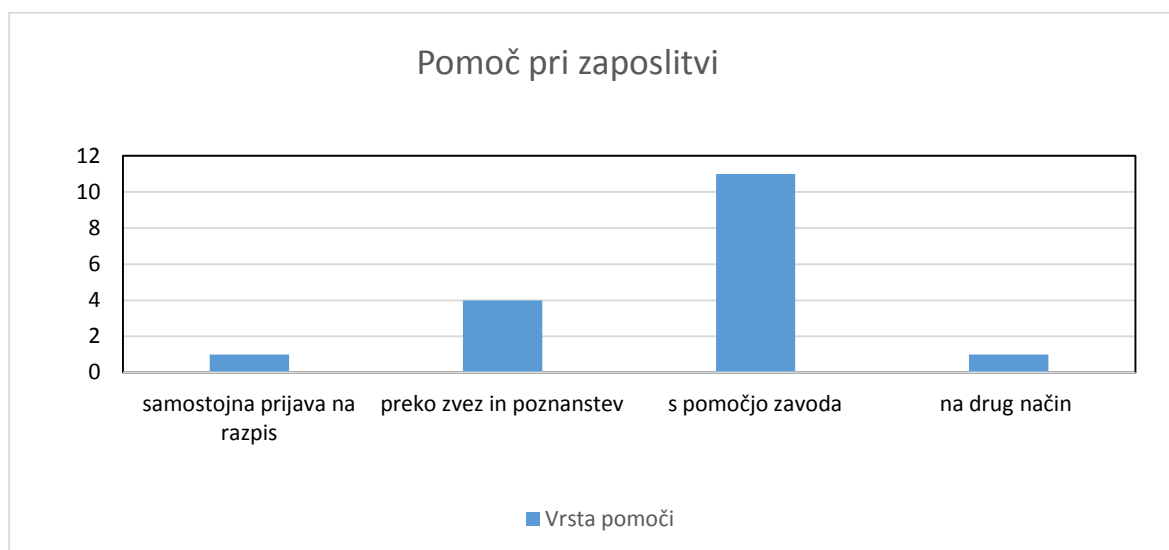
Na vprašanje, če so našli zaposlitev, je 19 anketiranih odgovorilo z NE, kar znaša 52,8 % od 36 sodelujočih. Z odgovorom, da so našli zaposlitev, je odgovorilo 17 anketirancev, kar znaša 47,2 %.

Največji delež tistih, ki so našli zaposlitev, je vključenih v Javna dela, 5 od 6 anketiranih, kar je 83,3 %. Že ime tega ukrepa nakazuje, da gre za pomoč v obliki zaposlitve. Za enega anketiranega ki ni zaposlen, lahko sklepamo, da je Javna dela koristil v preteklosti in je trenutno nezaposlen, ali pa je že sklenil pogodbo in trenutno čaka, da začne z delom.

Tudi Prvi izziv ima visok delež zaposlenosti. 7 od 9 uporabnikov tega ukrepa je zaposlenih, kar je 77,8%. Glede na to, da poskusno delo traja tri mesece, je mogoče kateri izmed dveh anketiranih to stanje ocenil kot nezaposleno. Možno je tudi, da je tako kot pri Javnih delih, že zaključil s koriščenjem Prvega izziva.

4.8 POMOČ PRI ZAPOSLOITVI

Graf 4.6: Pomoč pri zaposlitvi

Na to vprašanje so odgovorili le tisti, ki so pri prejšnjem vprašanju obkrožili „Sem zaposlen“.

S samostojno prijavo na razpis se je zaposlil le eden izmed anketirancev, kar je 5,88 %. Ta posameznik na zavodu za zaposlovanje uporablja ali je uporabljal Preverjanje ali potrjevanje NPK ali TK. Torej je zraven pridobivanja nove kvalifikacije in izobraževanja tudi nekje zaposlen. Sklepam, da opravlja delo po dogovoru, saj uradno ne bi mogel biti zaposlen.

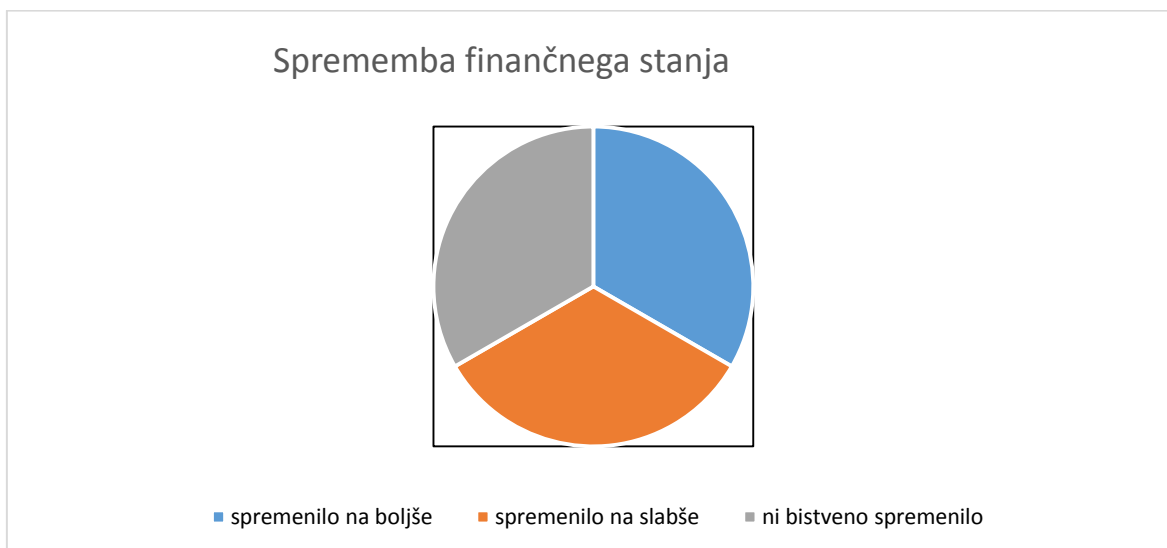
Štirje od sedemnajstih, ki so zaposleni, so zaposlitev našli preko zvez in poznanstev, kar je 23,5 %. Možno je, da so te ukrepe uporabljali v preteklosti. Druga možnost je, da so bili preko zvez in poznanstev dogovorjeni za delovno mesto, ki jo je delodajalec razpisal na zavodu za zaposlovanje, nato pa se je posameznik prijavil za to delovno mesto in bil sprejet s strani delodajalca.

Več kot polovica, kar enajst od sedemnajstih je odgovorila, da so zaposlitev našli s pomočjo zavoda za zaposlovanje, kar je 64,7 %. Možno je tudi, da je pri nekaterih pripomoglo, da so preko zvez in poznanstev imeli kontakt do delodajalca, ki je razpisal delovno mesto na zavodu.

Eden je obkrožil, da je zaposlitev dobil na drug način.

4.9 SPREMEMBA FINANČNEGA STANJA

Graf 4.7: Sprememba finančnega stanja

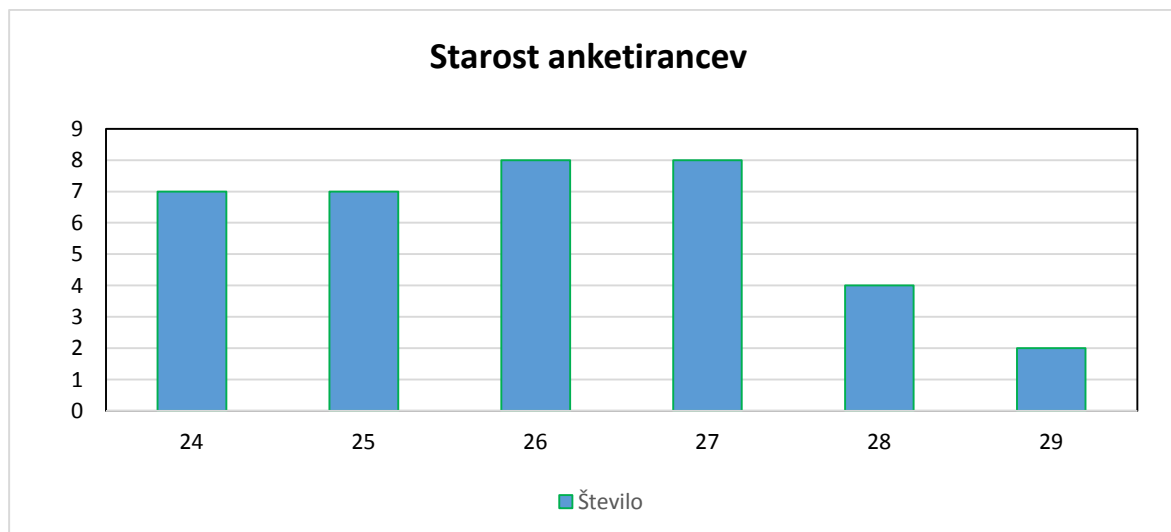

Tretjina anketirancev je odgovorila, da se je od začetka njihovega sodelovanja z zavodom za zaposlovanje njihovo finančno stanje ni bistveno spremenilo. Takšnih odgovorov je bilo 12 od skupno 36, kar je točno ena tretjina ali 33,3 %. Enako število anketiranih (12) je odgovorilo, da se je njihovo finančno stanje spremenilo na slabše, kar je 33,3 %. Prav tako je 12 anketirancev odgovorilo, da se je njihovo finančno stanje spremenilo na boljše, kar znaša 33,3%. Največjo finančno korist so anketiranci občutili pri Prvem izzivu, kar 6 od 9 meni, da se je njihovo finančno stanje zato izboljšalo, kar je dvakrat več od povprečja pri 66,66 %. Glede na prejšnje odgovore, v katerih se je prav tako pokazalo največje zadovoljstvo, je bilo za pričakovati, da bo tudi tokrat imel ta ukrep največ pozitivnih odzivov.

Največ tistih, ki je odgovorilo, da se njihovo finančno stanje ni bistveno spremenilo, je uporabnikov Javnih del. Takih je bilo 4 od 7, kar znaša 57,1 %. Precej presenetljivo, saj je imel ta ukrep pri prejšnjih odgovorih večje stopnjo pozitivnih odzivov. Glede na naravo ukrepa, ki daje konkretno delo, pa bi bilo za sklepati, da bi se v večji meri odločali, da se jim je finančno stanje izboljšalo. Sklepam da gre pri Javnih delih za manj plačana dela, s katerimi so uporabniki tako le delno zadovoljni. Največ tistih, ki je odgovorilo, da se jim je finančno stanje poslabšalo, je uporabnikov Preverjanja in potrjevanje NPK ali TK, kar trije od skupno štirih, kar je 75%. Pričakovan odgovor, ker je narava ukrepa takšna, da ne prinaša neposrednega finančnega priliva.

4.10 STAROST

Graf 4.8: Starost anketirancev

V raziskavi sem se odločil, da bom v vzorec vključil mlade od starosti 24 do 29 let. Takšna starostna skupina je primerna za to raziskovanje, ker je v tej starostni skupini največ mladih prijavljenih na zavod za zaposlovanje. Če bi vključil v anketo mlajše skupine mladih, bi težko dobil reprezentativni vzorec, na podlagi katere bi lahko rezultate sploševal glede na starost.

Anketiranci so bili naslednjih starosti: največ jih je bilo starih 26 in 27 let, po osem (22,2 %) za vsako starost, 24 in 25 let je bilo starih sedem anketirancev (19,4 %). Malo manj pogosto so bili stari 28 let, štirje anketirani (11,1 %) in 29 let, dva anketirana (5,5 %).

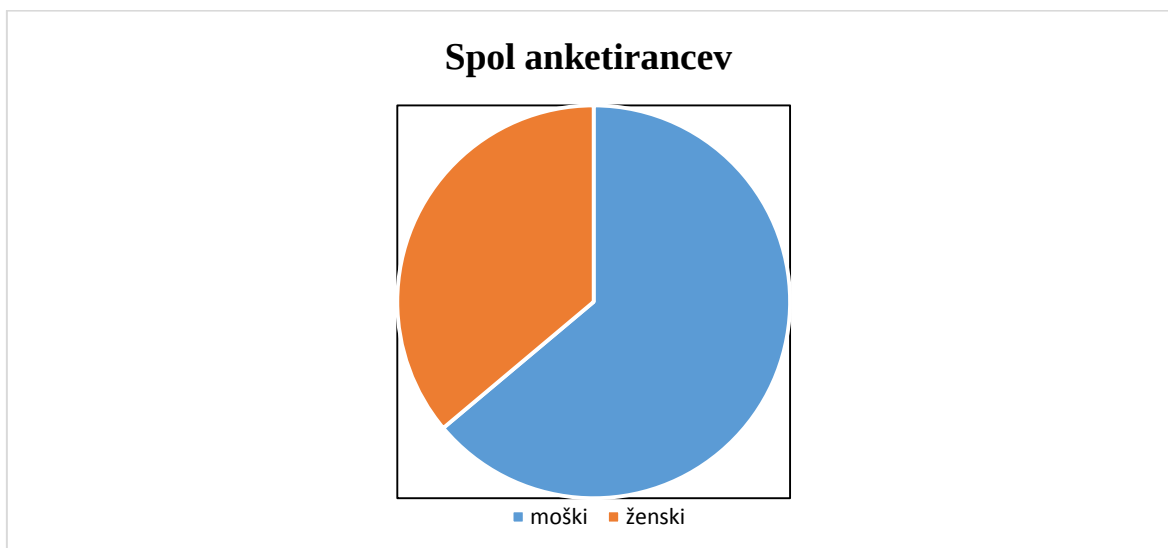
Povprečna starost anketiranega je 26,03 leta.

Najvišjo povprečno starost ima program Javnih del. Od sedmih, ki ta program koristijo ali so ga koristili, je povprečna starost 27,57 let. Eden je star 26 let, dva 27 let, trije so stari 28 let in eden 29 let. Sklepam, da je povprečna višja starost pri tem programu takšna, ker je pogoj za koriščenje Javnih del enoletna neprekinjena prijava na zavodu za zaposlovanje. Gre torej v večini za dolgotrajno brezposelne, ki lahko na zaposlitev čakajo tudi po več let.

Prvi izziv ima povprečno starost mlajšo od povprečja, 25,33 let. Dva sta stara 24 let, trije 25 let, trije 26 let in eden 27 let. Sklepam, da gre tukaj za posameznike, ki so pred kratkim končali šolanje. Pogoj za koriščenje Prvega izziva je najmanj trimesečna prijavljenost na zavodu za zaposlovanje.

4.11 SPOL

Graf 4.9: Spol anketirancev

V anketi je sodelovalo 23 moških in 13 žensk. Moških je bilo skoraj dve tretjini (63,9 %), žensk pa malo več kot tretjina (36,1 %).

Največji delež moških je bil pri ukrepu Preverjanje in potrjevanje TPK in TK, štirje moški (100%) in nobena ženska bi bila udeležena pri tem ukrepu.

Kljub temu, da so ženske v tej anketi zastopane v manjši meri, je bilo pri enem ukrepu udeleženih več žensk kot moških. Pri Prvem izzivu je sodelovalo pet žensk (55,5 %) in štirje moški (44,4 %).

Pri javnih delih je bilo udeleženih pet moških (71,4%) in dve ženski (28,6%). Skleпам, da so moški v večji meri dolgotrajno brezposelne kot ženske.

Tudi pri odgovoru, da ne koristijo nobenega ukrepa, so bili v večini moški (75 %), takih je šest. V nobenem ukrepu nista sodelovali dve ženski (25 %).

Pri ostalih ukrepih Delne oprostitve plačila prispevkov za samozaposlene in Povračila plačanih prispevkov je delež moških in žensk primerljiv s povprečjem. Pri teh programih sta bila v vsakem po dva moška (66,7 %) in ena ženska (33,3 %).

4.12 PREVERJANJE HIPOTEZ

Ob rezultatih, ki sem jih dobil z opravljeno raziskavo, preverjam postavljene hipoteze:

H1: Več kot polovico anketirancev je nezadovoljnih ali zelo nezadovoljnih s pomočjo zavoda pri iskanju njihove zaposlitve.

Hipotezo zavrnem. *Le 36% je nezadovoljnih ali zelo nezadovoljnih s pomočjo zavoda pri iskanju njihove zaposlitve.*

H2: V povprečju so anketiranci najbolj zadovoljni s programom Javna dela.

Hipotezo potrdim. *Uporabniki imajo enako stopnjo zadovoljstva s programom Prvi izziv in Javna dela s povprečno oceno 3,09.*

H3: Tisti, ki ne koristijo nobenega ukrepa, so s storitvami v povprečju zadovoljni pod oceno 3.

Hipotezo lahko potrdim. *Njihovo zadovoljstvo je v povprečju 2,3.*

H4: Več kot polovica anketirancev misli, da sodelovanje v ukrepih in programih ne bo imelo pozitivnega vpliva na njihovo nadaljnjo kariero.

Hipotezo zavrnem. *61,1% anketirancev misli, da bo sodelovanje imelo pozitiven vpliv na njihovo nadaljnjo kariero.*

5 SKLEPI

- Lahko rečemo, da so anketiranci deloma zadovoljni z delom in podporo zavoda za zaposlovanje pri iskanju njihove zaposlitve. 36,1 % je zadovoljnih ali zelo zadovoljnih, 27,8 % pa je nezadovoljnih ali zelo nezadovoljnih. Preostali pa so z zavodom v nekaterih pogledih zadovoljni, v drugih pa nezadovoljni.
- Mladi brezposelni pred prvim obiskom zavoda niso imeli zaupanja, saj jih je več kot polovica pred prvim obiskom ni imela zaupanja, skoraj polovico manj jih je nasprotno zaupalo. Preostali so srednje zaupali.
- V največji meri so koristili Prvi izziv (9 odgovorov) in Javna dela (7 odgovorov). Z osmimi odgovori so tudi tisti, ki niso koristili nobenega ukrepa. V manjši meri uporabljajo ali pa so uporabljali Potrjevanje in preverjanje kvalifikacij (3 odgovori), Delno oprostitev prispevkov za samozaposlene (4 odgovori) in Povračilo plačanih prispevkov (4 odgovori). Po en odgovor sta dobila ukrepa Podjetniško usposabljanje in PUM- Projektno učenje za mlade.
- Najbolj so seznanjeni z ukrepom Prvi izziv (3,19), najmanj pa z Delno oprostitvijo prispevkov za samozaposlene (2,77) na petstopenjski lestvici.
- Najbolj so zadovoljni z ukrepom Prvi izziv, najmanj pa so zadovoljni z Delno oprostitvijo prispevkov za samozaposlene.
- Skoraj dve tretjini anketiranih meni, da bodo s pomočjo zavoda pridobili izkušnje za njihove karijerne možnosti v prihodnosti, nasprotno jih malo več kot tretjina meni, da na zavodu ne bodo pridobili izkušenj za pozitivne karijerne možnosti.
- Malo več kot polovico je našlo zaposlitev, malo manj kot polovico pa zaposlitve ni našlo.
- Od tistih, ki so zaposlitev našli, jih je skoraj dve tretjini našlo preko zavoda za zaposlovanje, nekaj manj kot četrtina preko zvez in poznanstev, le eden pa je zaposlitev našel na nek drug način.
- Glede finančnega stanja, so bili odgovori zelo razpršeni. Tretjini se finančno stanje ni bistveno spremenilo, eni tretjini se je finančno stanje izboljšalo, eni tretjini pa poslabšalo.

6 PREDLOGI

- Zagotoviti bi bilo potrebno več finančnih sredstev za izvajanje novih subvencij Prvega izziva.
- Reformirati je potrebno sistem pridobivanja novih kvalifikacij. Spremembe bi morale zagotavljati širšo ponudbo. S tem bi si brezposelni mladi razširili spekter možnosti zaposlitve in razširitve znanj po katerih sprašujejo delodajalci.
- Skrajšati bi bilo potrebno prehodno obdobje med prijavo na zavod za zaposlovanje in možnostjo koriščenja posameznih ukrepov.
- Zagotoviti bi morali več davčnih olajšav in subvencij za delodajalce, ki zaposlijo mladega posameznika.
- Na zavodu bi morali organizirati bolj učinkovit sistem obveščanja in izobraževanja o možnostih, ki jih imajo brezposelni mladi na voljo.

7 LITERATURA

Brezovar, B. (2006), Delo mladih delavcev z vidika slovenske zakonodaje. V Dodič-Fikfak, M., Molan, M., Arnerić, N., Urdih Lazar, T. (uredniki), *Mladi in delo*. Ljubljana. Klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa

Brščič, B. (2006), Sodobna ekonomska misel med Keynesom in Hayekom. *Naše gospodarstvo*, Posebna številka, 87-93.

Brščič, B. (2011), Vpliv Adama Smitha na sodobno ekonomsko teorijo. *Naše gospodarstvo*, avgust 2011, 5-6: 3-10.

Boljka, U. (2009), Demografski značilnosti mladih in problem rodnosti. V Rakar T., Boljka, U. (ur.), *Med otroštvom in odraslostjo: analiza položaja mladih v Sloveniji 2009*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport

Černigoj, S., Verša, D. (2002), Zaposlovanje žensk. V Svetlik, I., Glazer J., Kajzer, A., Trbanc, M. (uredniki), *Politika zaposlovanja*. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede.

Črnak-Meglič, A. (ur.) (2005), *Otroci in mladina v prehodni družbi Analiza položaja v Sloveniji*. Maribor. Ministrstvo za šolstvo in šport – Urad Republike Slovenije za mladino in Založba Aristej.

Dekleva, B., Rapuš Pavel, J., Darja Zorc Maver. (uredniki) (2007), *Prehodi v svet dela – izbira ali nuja?* Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani.

Dragoš, S., Leskošek, V. (2003), *Družbena neenakost in socialni kapital*. Ljubljana. Mirovni inštitut

Drobnič, J. (2009), *Zakoni o zaposlovanju v Republiki Sloveniji s komentarjem*. Ljubljana. De Vesta

Filipović, M. (2005), Stanovanjske razmere in stanovanjski standard družin z otroki in mladino. V Črnak-Meglič (ur.), *Otroci in mladina v prehodni družbi: Analiza položaja v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport – Urad Republike Slovenije za mladino in Založba Aristej (189-204)

Franko, A., Dodič Fikfak, M. (2006), Poškodbe pri delu in bolniški stalež pri mladih delavcih. V Dodič-Fikfak, Molan, M., Arnerić, N., Urdih Lazar, T. (uredniki), Mladi in delo. Ljubljana. Klinični center, Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa.

Haralambos, M., Holborn, M. (1999), Sociologija Teme in pogledi. Ljubljana. DZS.

Kešeljević, A., Aristovnik, A. (2013), Pregled problematika na področju uvedbe fiskalnega pravila. Naše gospodarstvo, 59, 3-4: 58 – 66

Kovač, B. (2006), Keynes, Keynesianizem in razvojne spremembe sodobne države blaginje – renesansa ali zaton keynesianske teoretske paradigme. Ljubljana. Univerza v Ljubljani. Ekonomska fakulteta.

Kramberger, A., Pavlin, S. (2007), Zaposljivost v Sloveniji – analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kresal-Šoltes, K. (ur.) (2014), Vodnik po sporazumih evropskih socialnih partnerjev z vidika vsebin za kolektivna pogajanja. Ljubljana: Inštitut za delo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

Kuhar, M., Reiter, H. (2012). Frozen transitions to adulthood of young people in Slovenia?. Sociologija. Beograd, 54, 2, 211-226

Lavrič, M. (ur.) (2011), Mladina 2010: Družbeni profil mladih. Maribor. Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino in Založba Aristej.

Leskošek, V. (2003). Zaposlitvene možnosti mladih. Socialno delo, 48, 4: 207-214

Miheljak V. (2000) (ur.), Mladina 2000: Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje. Maribor, založba Aristej.

Ministrstvo za delo družino, socialne zadeve in enako možnosti. Spremembe na področju študentskega dela in na področju zaposlovanja mladih. Gledano 15.4.2016. Dostopno na http://www.mddsz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1966/7556/

Pečarič, E. (2005). Tako lepa, pa invalid. Fakulteta za socialno delo, letnik 44, številka 1-2, 125 – 130

Rakar, T., Boljka, U. (2009). Med otroštvom in odraslostjo: analiza položaja mladih v Sloveniji 2009. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport

Rapuš Pavel, J. (2005), Delo je luksuz. Ljubljana. Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani.

Rapuš, Pavel, J. (2005). Ranljivost mladih pri soočanju z brezposelnostjo. Pedagoška fakulteta, 9, 3: 329-360

Razpotnik, Š. (2007), Delovno mesto – ulica: Brezdomci mlajše generacije, izključeni iz sfere dela. V Dekleva, B., Rapuš Pavel, J., Zorc Maver, D. (uredniki), Prehodi v svet dela – izbira ali nuja. Ljubljana: Pedagoška fakulteta (124-157)

Republika Slovenija: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti: Zakonodaja in dokumenti. Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja (veljavno od 5.4. 2016). Gledano dne 18.4. 2016. Dostopno na (http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/pomembni_dokumenti/#c8070)

Republika Slovenija: Statistični urad RS: Podatkovni portal SI-STAT. Demografsko in socialno področje. Gledano 20.5.2016. Dostopno na http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0700960S&ti=&path=../Database/Dem_soc/07_trg_dela/05_akt_preb_po_regis_virih/01_07009_aktivno_preb_mesecno/&lang=2)

Samuelson, P., Nordhaus W. (2002), Ekonomija. Ljubljana. GV Založba d.o.o.

Stark. C. (2011), Neoliberalizem – izzivi za prakso in etiko socialnega dela. Socialno delo, 50, 3-4: 197-204.

Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer, A., Trbanc, M. (2002), Politika zaposlovanja. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede.

Ule, M. (1995). Krizni in obremenilni dogodki v vsakdanjem življenju mladostnikov V Slovenian journal of public health, 34, 5/8, 263-266 Brezposelnost je lahko izziv. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.

Ule, M., Kuhar, M. (2003), Mladi, družina starševstvo: Spremembe življenjskih potekov v

pozni moderni. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center za socialno psihologijo.

Ule, M. (2008), Za vedno mladi? Socialna psihologija odraščanja. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede.

Žorga, S., Poljšak – Škraban, O. (2007), Nezaposlenost, stres in zdravje. V Dekleva, B., Rapuš Pavel, J., Zorc Maver, D. (uredniki), Prehodi v svet dela – izbira ali nuja. Ljubljana: Pedagoška fakulteta (19-31)

8 POVZETEK

V teoretičnem delu na začetku diplomske naloge sem predstavil nekatere značilnosti mladine v preteklosti. Razložil sem, kako so urejeni prehodi iz otroštva v odraslost. Predstavil sem vzroke, ki vplivajo na oteženost prehodov v sedanjem svetu in posledice, ki s podaljšanimi prehodi v odraslost nastanejo. Opredelil sem tudi, s kakšnimi tveganji se mladi spopadajo pri prehodih v odraslost. Predstavil sem tudi, kako sta med seboj povezani ekonomija in brezposelnost mladih ter vlogo države in posameznikov pri reševanju mladinske brezposelnosti, hkrati pa tudi vzroke in posledice za visoko brezposelnost mladih. Razložil sem, kje so razlogi, da obstajajo različni pogledi na reševanje brezposelnosti. Navedel sem, v kakšnih oblikah opravljajo delo mladi in kakšni so razlogi in posledice tega. Pojasnil sem, zakaj nekatere skupine mladih še posebej težko vstopajo na trg dela in so posledično ranljivejše, njihovi posamezniki pa v večji meri brezposelni. Opredelil sem specifično ranljivost nekaterih dodatno marginaliziranih skupin mladih, ki zaradi svojih osebnih okoliščin težje vstopajo na trg dela. Naštel in opisal sem tudi konkretne ukrepe, ki so namenjeni reševanju problematike brezposelnosti mladih. Na koncu teoretičnega dela sem navedel tudi aktualne podatke za zaposlenost in brezposelnost mladih v Občini Trbovlje, kateri dogodki v preteklosti so vplivali na takšno stanje in primerjavo z drugimi geografskimi regijami v Sloveniji.

V raziskovalnem delu sem predstavil, v kolikšni meri so brezposelni mladi zadovoljni s pomočjo zavoda za zaposlovanje pri reševanju njihovega položaja. Raziskoval sem tudi, s katerimi posameznimi programi so mladi najbolj zadovoljni in najbolj nezadovoljni, ter kako sodelovanje z zavodom za zaposlovanje vpliva na njihovo finančno stanje. Vprašal sem jih, katere ukrepe ali storitve koristijo. Primerjal sem, v kolikšni meri se je spremenilo mnenje uporabnikov pred prvim srečanjem z institucijo in kakšno je njihovo mnenje danes. Hkrati sem pri posameznih vprašanjih preverjal tudi povezave med različnimi skupinami anketirancev. Zanimalo me je, ali med uporabniki posameznih storitev obstajajo odstopanja v njihovem zadovoljstvu s svojim položajem in zavodom nasploh, kako se razlikujejo mnenja med brezposelnimi in zaposlenimi uporabniki zavoda za zaposlovanje ter kako vplivajo posamezni programi ali storitve na finančno stanje uporabnikov.

9 PRILOGE

9.1 ANKETA

Pozdravljeni!

Sem Tomaž Štrtak, študent Fakultete za socialno delo. V okviru svojega diplomskega dela z naslovom Brezposelnost mladih v občini Trbovlje delam raziskavo o zadovoljstvu uporabnikov in storitvah na Zavodu za zaposlovanje. Anketa je anonimna, rezultati pa bodo uporabljeni za raziskovalni namen.

Hvala!

1. V kolikšni meri ste zadovoljni s podporo Zavoda za zaposlovanje pri iskanju zaposlitve?

1 – zelo zadovoljen

2 - zadovoljen

3- nisem niti zadovoljen, niti ne nezadovoljen

4- nezadovoljen

5- zelo nezadovoljen

2. Kolikšno zaupanje ste imeli pred prvim obiskom na Zavodu za zaposlovanje, da bodo ukrepi pozitivno pripomogli k zaposlitvi ?

1 – zelo sem zaupal

2 – sem zaupal

3 – srednje sem zaupal

4 – nisem zaupal

5 – sploh nisem zaupal

3. Katere izmed naštetih ukrepov ste koristili oz. koristite trenutno? Če ste jih koristili več, obkrožite več možnosti.

a) Preverjanje in potrjevanje nacionalne poklicne kvalifikacije (NPK) ali temeljne kvalifikacije (TK)

b) Delna oprostitev plačila prispevkov za samozaposlene

c) Povračilo plačanih prispevkov

č) Prvi izziv

d) Javna dela

e) Nobenega

f) Drugo, navedite _____

4. Pri vsakem navedenem programu označite, kako podrobno ste z njim seznanjeni, pri čemer 1 pomeni, da sploh niste seznanjeni, 5 pa pomeni, da ste povsem seznanjeni.

	1	2	3	4	5
Preverjanje in potrjevanje NPK* ali TK**					
Delna oprostitve prispevkov za samozaposlene					
Povračilo plačanih prispevkov					
Prvi izziv					
Javna dela					

*NPK pomeni nacionalna poklicna kvalifikacija

**TK temeljna kvalifikacija

5. Pri vsakem navedenem ukrepu označite, kako zadovoljni ste z njim, pri čemer 1 pomeni da ste zelo nezadovoljni, 5 pa pomeni da ste zelo zadovoljni? S 6 označite tiste ukrepe, s katerimi niste dovolj seznanjeni, da bi lahko ocenjevali.

	1	2	3	4	5	6
Preverjanje in potrjevanje NPK ali TK						
Delna oprostitve prispevkov za samozaposlene						
Povračilo plačanih prispevkov						

Prvi izziv						
Javna dela						

6. Ali bodo ukrepi Zavoda za zaposlovanje imelo pozitivne učinke na vaše nadaljnje karijerne možnosti?

- a) DA
- b) NE

7. Ali ste našli zaposlitev?

- a) Nisem zaposlen/a
- b) Sem zaposlen/a

Na naslednje vprašanje odgovorite le, če ste zaposleni.

8. Če ste našli zaposlitev, kdo vam je pri tem pomagal?

- a) Našel/la sem jo sam/a tako, da sem se prijavil/a na razpis
- b) Našel/a sem jo preko zvez in poznanstev
- c) Našel/a sem jo s pomočjo Zavoda za zaposlovanje
- d) Drugo

9. Kako se je od začetka sodelovanja z Zavodom za zaposlovanje pa do danes, spremenilo vaše finančno stanje?

- a) spremenilo se je na boljše
- b) spremenilo se je na slabše
- c) ni se bistveno spremenilo

10. Starost: _____

11. Spol: M Ž

ANKETA ODGOVORI

	1	2	3	4a	4b	4c	4č	4d	5a	5b	5c	5č	5d	6	7	8	9	10	11
1	3	4	e	2	2	2	4	3	6	6	6	3	3	a	a		C	26	m
2	4	1	č	3	3	3	5	3	2	3	3	2	3	a	b	c	A	25	ž
3	4	5	e	3	2	2	2	2	2	6	6	3	3	b	a		B	25	m
4	3	2	f	4	2	2	2	2	3	6	6	6	6	a	b	c	A	26	ž
5	5	2	č	1	2	3	4	3	6	6	2	2	3	b	b	c	A	24	m
6	2	4	c	2	2	5	3	3	6	6	4	2	2	a	a		B	24	m
7	3	5	e	3	3	3	3	3	2	2	3	3	3	a	a		B	27	m
8	3	1	č	3	3	3	5	3	2	2	4	3	2	b	b	c	A	26	ž
9	2	3	d	3	3	4	3	5	6	3	3	3	4	b	b	b	C	28	m
10	4	4	e	4	3	3	3	2	2	2	2	2	2	b	a		C	29	m
11	5	4	a	4	1	1	2	2	1	1	1	1	1	b	a		B	24	m
12	3	3	b	3	5	4	4	3	6	5	3	3	3	a	b	c	C	25	ž
13	3	4	a	4	3	3	3	3	3	2	2	2	2	b	a		B	27	m
14	4	5	e	2	1	1	2	2	2	1	1	3	3	a	a		B	26	m
15	3	4	a	4	3	3	3	3	3	2	6	6	6	a	a		C	24	m
16	2	3	č	4	4	4	5	4	3	3	3	4	3	a	b	c	C	27	ž
17	5	4	e	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	b	a		C	24	ž
18	4	4	d	3	3	3	4	5	3	3	3	3	3	a	b	c	C	28	m
19	3	1	č	3	3	4	5	4	3	3	3	5	4	a	a		C	25	ž

20	3	2	c	3	3	5	3	3	6	6	3	6	6	b	b	d	C	27	m
21	3	3	č	3	3	3	4	3	3	3	3	4	3	a	b	c	B	24	ž
22	3	4	a	4	2	2	2	2	2	6	6	3	6	a	a		B	28	m
23	2	4	c	2	4	5	3	3	3	3	2	3	3	a	a		A	27	ž
24	5	4	Pu m:f	2	3	3	3	3	3	3	3	1	3	b	a		B	24	m
25	2	2	č	3	3	3	5	4	6	6	6	5	3	a	b	b	A	26	m
26	1	3	d	3	3	3	3	4	3	6	6	5	4	a	b	b	A	29	m
27	3	4	d	2	2	2	3	4	6	6	6	6	3	a	b	c	C	27	ž
28	4	4	e	1	2	2	1	2	2	2	2	3	3	b	a		B	25	m
29	2	4	č	2	2	2	4	3	2	2	2	4	3	a	b	c	A	26	m
30	3	4	d	3	3	3	3	4	3	3	3	3	3	a	b	a	C	28	m
31	1	2	b	3	4	3	3	3	4	4	4	4	4	a	a		A	26	m
32	4	1	d	4	4	4	4	5	2	2	2	3	1	b	a		B	26	ž
33	4	2	b	3	5	4	3	3	6	2	6	4	4	a	b	b	A	27	m
34	3	4	e	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	b	a		B	25	ž
35	2	3	č	3	3	3	4	4	3	3	3	5	4	a	a		A	25	m
36	4	2	d	2	2	2	3	4	3	3	3	4	2	b	b	c	A	27	m